

T E X T O S
O R I G I N A L S
E N C A T A L À

EDITORIAL

Catalunya, motor econòmic de tota l'àrea catalana, és coneguda internacionalment com a regió industrial. Forma part del grup de regions europees pioneres en el desplegament industrial i, a tot el territori, hi ha mostres esplèndides de l'arquitectura dels segles XIX i XX relacionada amb la indústria. El sector agrari català és molt menys conegut. Les terres catalanes tenen una agricultura i una ramaderia comparables amb les de les àrees europees més avançades. La dimensió de les explotacions agràries, el règim de tinença de la terra, la mecanització i les tecnologies utilitzades, la diversificació de la producció agrària i ramadera, presenten característiques molt plausibles. Per altra part, les transferències de responsabilitats de l'estat central espanyol als governs autonòmics en l'administració de l'agricultura, la ramaderia i la pesca, ha

suposat una enorme acceleració de la productivitat i la modernització d'aquestes activitats. Ha facilitat el diàleg dels polítics amb els ramaders i pagesos i amb les seves organitzacions, i ha permès una concertació d'esforços que ha donat resultats molt positius. Actualment el sector agroalimentari s'està imposant com un dels principals factors del creixement econòmic català.

L'agricultura, la ramaderia i la pesca són activitats econòmiques que han configurat l'estil de vida de molts catalans al llarg dels segles. Existeix una literatura que ha descrit les formes de vida dels pagesos, dels pastors i dels pescadors, i alguns d'aquests relats han alimentat l'imaginari col·lectiu, han generat mites, i han establert models humans convertits en símbols del nostre poble i de la nostra cultura. Les noves pràctiques, transformades pels canvis tecnolò-

gics i afectades per la interdependència europea i mundial, incideixen també en la cultura catalana actual. Els agricultors, els ramaders i els pescadors catalans han de conservar la riquesa del seu antic patrimoni artesanal i obrir-se a les aportacions de la ciència i de la tecnologia aplicades. Les noves xarxes de comunicacions, de transports i de serveis ajuden a trencar l'aïllament tradicional d'aquests grups humans i faciliten la seva integració social i cultural. Les terres catalanes s'han convertit en un extens sistema urbà on les persones dedicades al sector primari exerceixen un protagonisme cultural, econòmic i polític com el que caracteritza els sectors secundari i terciari.

CATALONIA ofereix, entre altres informacions seleccionades, un dossier sobre el sector agrari català que ens ha estat facilitat pel Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de

la Generalitat de Catalunya. El Conseller Josep Miró ha escrit personalment el primer text del nostre dossier, i hem d'agrair-li la seva amabilíssima cooperació. Creiem que els nostres lectors, interessats en qüestions culturals en sentit ampli, coneixeran aspectes poc difosos de la creativitat contemporània catalana, i comprovaran que les experiències d'autogovern, malgrat les seves impositives limitacions, ens permeten anar transformant les nostres infraestructures. Els fets culturals i artístics es relacionen dialècticament amb les estructures socials i econòmiques. La comprensió de la cultura catalana no seria completa si no observéssim amb atenció aquesta dialèctica i si no intentéssim avançar cap a perspectives més globals.

Félix Martí

ARQUITECTURA

EL JOC EN L'ARQUITECTURA. ISOZAKI A BARCELONA

Ambans de la designació per part del Comitè Olímpic Internacional de Barcelona com a ciutat que allotjaria la convocatòria dels propers jocs d'estiu de 1992, la ciutat comtal sentia la irrenunciable necessitat de recuperar el recinte esportiu que anteriorment havia motivat la construcció de l'Estadi dins del context d'urbanització de la muntanya de Montjuïc, que s'havia portat a terme durant els últims anys de la dècada dels anys vint. Així, l'Estadi juntament amb el Palau Nacional es converteixen en els dos últims símbols que després de l'Exposició Internacional de Barcelona de 1929 perden la seva condició d'arquitectura efímera i perduren fins a l'inici de la nostra dècada: els anys vuitanta.

Un cop resolt el concurs internacional restringit, convocat per urbanitzar el nou sector anomenat Anella Olímpica, la ciutat de Barcelona acull el veredicte del jurat: la remodelació de l'Estadi anirà a càrrec dels arquitectes Alfonso Milà, Federico Correa, Vittorio Gregotti, Joan Margarit i Carles Buxadé; la construcció de l'INEF (Institut Nacional d'Educació Fisi-

ca) a càrrec de Ricard Bofill i el seu Taller d'Arquitectura, i per últim, el nou Palau d'Esports a càrrec de l'arquitecte Arata Isozaki.

Arata Isozaki va néixer el 1931 a Oita, Kyushu, al Japó; alumne predilecte de Kenzo Tange, col·laborarà en els projectes que aquest realitzarà per als Jocs Olímpics de Tokio de 1964, en particular en el projecte del Palau d'Esports a Takamatsu, de 1962 a 1964.

Els primers esbossos que farà Isozaki per a Barcelona partiran d'aquesta col·laboració. Molt aviat sorgiran noves versions, nous dissenys, noves idees que aniran configurant un edifici amb profundes arrels en la cultura oriental però acceptant el repte de l'acostament necessari al món occidental. Isozaki sap com sintonitzar amb l'arquitectura catalana. Sens dubte, buscarà a través del Modernisme, reconegut com el moment més emblemàtic de la cultura catalana contemporània, el nom d'Antoni Gaudí i del seu deixeble Josep M. Jujol. De Gaudí utilitzarà aquells elements estructurals i formals que deixin un gran marge de llibertat en el procés creatiu i, al mateix temps, que

reconeguin la seva vinculació a l'arquitectura catalana. Isozaki vol que la seva arquitectura quedi vinculada al lloc no només per les seves afinitats formals a arquitectures catalanes, sinó més aviat perquè li interessa recuperar i conjugar l'alta tecnologia amb el procés artesanal en aquells elements que per la seva força cromàtica o per la seva repercussió en el resultat final, tinguin un protagonisme suficient i, en definitiva, un reconeixement que vincularà una vegada més occident i orient.

El Palau d'Esports Sant Jordi (1986-1990), amb unes dimensions properes a 140 x 120 metres i una capacitat de 17.000 seients, acull un element que el situa a una cota molt elevada en el "ranking" de l'arquitectura internacional actual: la cúpula, coberta resolta amb un procediment articulat i mòbil anomenat Pantadome. Si esmentem aquest element és perquè durant tot el procés creatiu va tenir múltiples formes, perfils i solucions. Amb tot, s'ha de remarcar la seva asimetria respecte a l'eix longitudinal que vol ser una trasposició del perfil de la muntanya de Montjuïc, perfil per altra banda molt vincu-

lat a la ciutat de Barcelona. Altres consideracions que cal mencionar sobre el Palau poden ser les façanes de les quatre cares, que es van resoldre amb uns plafons modulats de fina textura i correcta execució; l'espaiós vestíbul amb vidrieres sobre la plaça que acollirà una sofisticada escultura d'Aiko Miyawaki, i des del qual es pot apreciar el moviment sinusoidal de la coberta; les grans dimensions per a la correcta distribució del públic assistent, a part de la de la consell-lació de forats a la cúpula, característica peculiar per la seva doble condició esportiva i urbana segons si es veu de nit des de l'interior o des de l'exterior.

Aprofitant l'ocasió de tenir Isozaki a Barcelona, el regidor d'una petita població molt propera al litoral de la zona nord de Barcelona, Palafròls, li encarrega el projecte de fer un pavelló poliesportiu. Fruit d'aquest encàrrec edificarà una figura circular de 67,5 metres de diàmetre, ubicada en un context de nova expansió urbana. És sorprenent la simplicitat en la resolució d'aquest projecte; la meitat del cercle serà pròpiament el pavelló, mentre que l'altra meitat estarà

destinada a l'accés i, en definitiva, a resoldre tot un ritus de com s'ha d'entrar i en quines condicions s'ha de presenciar un espectacle esportiu. Després del llinar flanquejat per unes pèrgoles s'arribarà a l'interior trepitjant un paviment dur i, després de l'accés a l'interior, un paviment tou, que ens avisa del necessari relax davant d'un esdeveniment en el qual

s'ha de prestar atenció a l'esforç dels protagonistes de qualsevol esport que es pugui practicar en aquest interior. Un cop més s'ha de fer remarcar la coberta d'aquest pavelló. Perfectament assentada en el perímetre, dibuixa un perfil ascendent-descendent de forma frontó donant a la façana principal la importància que es mereix, sense oblidar la seva

orientació cap al nord. Una discreta obertura a la zona posterior facilita la il·luminació de la pista amb raigs de sol difuminats per tal de compensar el caliu necessari en qualsevol edifici situat al costat del mediterrani. Actualment l'arquitectura japonesa està adquirint una importància indiscutible. Una arquitectura amb una voluntat de claredat i contundència que

la fa essencial i paradigmàtica. Isozaki resol els seus projectes a l'Occident amb fidelitat als seus principis orientals però sense oblidar que el món occidental també li pot ensenyar a fer servir aquelles cartes indispensables per fer un joc perfecte: el joc de l'arquitectura culta.

Xavier Güell

ART

ANTONI MUNTADAS

Muntadas (Barcelona, 1942) és un artista d'extensa formació professional polivalent i ha ajudat a desmantellar un munt de malentesos i prejudicis respecte de l'exercici de l'art, respecte de l'ús de les tecnologies complexes en l'art i respecte d'una concepció avançada d'aquest. Sempre ha mantingut una estreta relació amb els àmbits universitaris dels dos continents. Ha contribuït intensament en la labor docent del CAVS del Massachusetts Institut of Technology a Cambridge/Boston i també ha professat a la University of California a San Diego, a l'École de Beaux Arts de Burdeos, a l'Escola de Arte e Comunicação de la Universidade de Sao Paulo, al Banff Centre a Alberta, a l'Art Institute de San Francisco.

Alguns dels temes tractats en els seus darrers treballs són: l'estadi com a metàfora de les relacions entre l'espectacle i l'audiència en el diagrama-instal·lació "STADIUM" (presentat a Banff/Canadà, Manchester, Birmingham); la creixent intimitat dels cercles de poder ideològic i econòmic i els mitjans respecte de noves fórmules de religiositat a l'ambientació-instal·lació "THE BOARD ROOM" (presentada a Boston, Rennes, Barcelona, Köln, Berlín); la separació de

les imatges estàndards respecte de les imatges específiques als muntatges d'"STANDAR/ESPECIFIC" en galeries de Madrid, París i Nova York; el paper de la hibridació en la nostra societat mediatitzada a la peça exposició/catàleg "HIBRIDOS" del Centro de Arte Reina Sofía de Madrid... La fotografia, l'edició lèxico-gràfica, la transformació d'espais, les instal·lacions i entorns, els circuits tancats de televisió i el "computer graphics"... són eines habituals en la seva pràctica artística multimèdia. Forma part d'una minoria de creadors actuals reconeguts a banda i banda de l'Atlàntic (ha estat becat pel MIT, la Guggenheim Foundation i la Fundación March, entre altres). Aquesta evolució, que per segons quins punts de mira podria suposar una recessió de les arrels culturals i polítiques, no s'ha produït en el cas d'aquest artista.

Muntadas viu a Nova York des de 1971. Junt amb alguns companys i amics seus encetà la via d'emigració artística catalana vers els EEUU, primer a la costa est i després a l'oest i als punts interessants d'aquest país, molt en la línia que marquen els moviments dels nostres plàstics en els darrers cent cinquanta anys, primerament focalitzats amb relació a Roma,

després a París i ara respecte dels centres d'irradiació nord-americans. Aquest artista ha sabut recollir la tradició cultural catalana de terra de pas entre concepcions diverses, i ha fet possible la continuïtat del model català de transvasament recíproc entre l'art català i els centres importants de producció.

Muntadas no és un artista de mira estreta i el seu treball és considerat en els cercles artístics d'arreu.

L'especial estatus de Muntadas, el podem considerar aconseguit gràcies a un dels paradigmes més significatius del nostre moment cultural i epistemològic; em refereixo al concepte d'interconnexió. Muntadas en tot temps es manté en connexió amb el lloc on treballa circumstancialment, amb els cercles de l'art internacional i amb la realitat del seu país, que en aquest cas no cal afegir-hi d'origen, ja que s'ha mantingut com a agent actiu en el "continuum" del flux d'intercanvi artístic que des del bastiment de les esglésies romàniques ha posat a Catalunya, durant certs períodes, en un lloc en el concert de la plàstica mundial.

Recordo que en una actuació del Grup de Treball (Col·lectiu d'artistes conceptuals al que pertanyia Muntadas el 1974), que consistia en inser-

tar anuncis econòmics per paraules al diari La Vanguardia, la seva participació fou:

"Por temporal ausencia del país se necesita información sobre la realidad del mismo. Visitar..." (en castellà a l'original).

En les relacions entre l'art i les ciències de la comunicació, entre l'art i les ciències socials, entre l'art i les ciències del comportament, Muntadas és un experimentador dels nous mitjans de comunicació artística i un generador/dissenyador de models que ell mateix experimenta i comprova en diferents contextos.

El caràcter complex de la seva articulació artística molt en la línia de la iconografia tecnificada actual, el cal reprofundament reflexiu del seu pensament artístic i l'amplitud del seu registre tecnològic, el defineixen. El caràcter pluridisciplinari, la vocació de transversalitat i l'ascendent híbrid en la concepció, en la producció, en les relacions de col·laboració i de difusió de la seva praxis, li confereixen una marcada singularitat en l'actual panorama de les formes i de la comunicació artístiques.

Antoni Mercader

ARQUITECTURA

"BARCELONA, POSA'T GUAPA"

Després d'algunes actuacions sectorials, l'any 1985 el ple de l'Ajuntament de Barcelona aprova per unanimitat la Campanya per a la Millora del Paisatge Urbà, popularitzada amb l'eslògan *Barcelona, posa't*

guapa, que depèn de la regidoria d'Urbanisme i Serveis Municipals. Darrera aquest gest hi ha la constatació que a la ciutat li cal una operació profunda de neteja, per descobrir els secrets amagats per la pols i la contaminació, així com la recerca del

que Vázquez Montalbán ha anomenat "la socialització de la bellesa". La campanya té dues vessants, la que afecta habitatges, oficines i establiments comercials, que es fan càrrec de les despeses ajudats per les subvencions del consistori, i la que afec-

ta grans monuments i complexos arquitectònics, realitzada mitjançant el patrocini d'empreses privades.

La campanya, que va començar promovent la neteja de façanes i ha anat cobrint cada cop més àmbits, ha mantingut sempre el servei de l'"in-

terlocutor únic", que consisteix en un únic número de telèfon que informa el ciutadà i li facilita totes les gestions necessàries, evitant-li així fatigoses pelegrinacions pels diferents organismes públics. El mateix Ajuntament elabora un informe tècnic, gratuït i sense compromís —necessari perquè qualsevol ciutadà s'aculli als beneficis de la campanya—, i efectua un seguiment del treball.

Les xifres són prou eloqüents: entre els anys 1987 i 1988 s'han rebut més de 22.000 consultes telefòniques, unes 24.000 visites d'interessats a la seu de la campanya, i un total de cartes superior a les 2.000. La majoria d'aquestes consultes les han efectuat comunitats de veïns. En total, s'han dut a terme 2.325 actuacions, que han suposat subvencions directes per valor de 381.000.000 de pessetes, mentre que les exempcions d'impostos han suposat 118.000.000 de pessetes més. Per zones, l'Eixample, barri tradicional de la burgesia benestant, on abunden els edificis antics i de gran valor, ha concentrat el 36 % de les llicències d'obra.

La restauració i neteja de façanes ha estat la protagonista i la locomotora de la Campanya per a la Millora del Paisatge Urbà. Com la resta de realitzacions, s'ha tingut en compte tant la conservació dels valors històrico-artístics del centre com la dignificació dels barris perifèrics, tot i que el barri amb més actuacions ha estat l'Eixample, amb 374 del total de 1.121 i un efecte de contagi progressiu. Un programa específic que estimula la recuperació i restauració de persianes i baranes de balcons ha complementat el de façanes, que inclou pintures, mosaics i esgrafiats. La campanya havia d'incloure necessàriament un àmbit específic per solucionar un problema característic de Barcelona, el de les parets mitgeres al descobert,

agregat per la seva utilització abusiva com a espai publicitari.

El paisatge barceloní es veu sovint embrutit per rètols i marquesines que anuncien amb un mal gust notable el nom i els productes d'establiments comercials. Durant anys, sobretot a partir de la dècada dels quaranta, va predominar la creença que com més gran, lluminós i diferenciat de l'entorn fos el rètol, més èxit tindria. Al llarg dels anys 1987 i 1988, 300 establiments van obtenir llicència d'obres per a l'adequació exterior a partir de *Barcelona, posa't guapa*. L'Ajuntament de la ciutat, la capital del vitrall modernista, subvenciona amb un mínim del 20 % del cost la restauració d'aquest important patrimoni cultural. S'han restaurat, des de 1983, més de 1.000 m² de vitralls, tant de palaus i esglésies com d'edificis més modestos.

Els espais d'ús privat, com ara jardins interiors i zones susceptibles de ser enjardinades (patis petits, murs de separació, terrasses i balcons) també reben una subvenció de la campanya, que oscil·la entre el 20 i el 40 %. Qualsevol espai és bo per plantar-hi flors i embellir la ciutat.

En un àmbit que no resulta tan visible en el paisatge exterior de la ciutat, però cortament important des d'una perspectiva de qualitat de vida, *Barcelona, posa't guapa* incideix en els lavabos i cuines dels bars i restaurants de Barcelona per tal de millorar-ne les condicions higiènico-sanitàries i adaptar-les a les exigències del ciutadà. En aquest sentit, durant els dos primers anys de campanya s'han concedit 230 llicències d'obres. Més del 40 % de la superfície del municipi barceloní està sotmesa a sorolls superiors als 70 dB en dies feiners, i el problema subsisteix en el 20 % de la superfície durant la nit. La insonorització dels edificis, un dels

objectius d'una campanya que intenta adaptar la ciutat a les exigències del desenvolupament industrial, forma part de la campanya en un programa específic, dirigit d'una banda a la insonorització d'habitatges i oficines —amb un cost mitjà de 160.000 pessetes—, i de l'altra a la insonorització d'activitats sorolloses —amb un cost mitjà de 450.000 pessetes—. Aquest programa ha obtingut un suport notable dels ciutadans, tot i l'escassa difusió.

Amb el pressupost municipal no n'hi ha prou per restaurar els nombrosos monuments i complexos arquitectònics públics de la ciutat. La Campanya per a la Millora del Paisatge Urbà ha recorregut al patrocini privat, que ha permès la millora d'una sèrie d'edificis i monuments. Com a mostra significativa, la Casa Milà, un edifici de pedra calcària construït per l'arquitecte Gaudí, situat al passeig de Gràcia i declarat Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO, ha pogut ser recuperada gràcies a una entitat financera. La brutícia de la façana ha estat eliminada per una poderosa mànegua que expulsava a pressió micropartícules de pols de vidre que convertien el color gris en el blanc original. El procés de repicat, sanejat, reblert i restitució amb morters reintegradors ha estat completat amb la substitució d'algunes pedres a les parts més malmes. Elements com persianes, balcons i claraboies han estat també recuperats.

Un altre monument emblemàtic, l'Arc de Triomf —la porta d'accés a l'Exposició Universal de Barcelona de 1888—, està essent restaurat íntegrament amb l'ajut d'uns grans magatzems, que hi aporten 112.000.000 de pessetes. Una multinacional espanyola de derivats del petroli ha ofert 325.000.000 de pessetes per la restauració, millora i mo-

dernització de les fonts de Barcelona. Una empresa de floricultura va patrocinar la campanya *Barcelona en flor* posant a la venda 300.000 jardineres, 240.000 amb cinc plantes de sol, i 60.000 amb cinc plantes d'ombra, al preu màxim de 500 pessetes cada jardineria. Són alguns exemples de restauracions realitzades amb l'ajut d'una sola empresa privada.

El programa *Taxi, posa't guapo. Fem un canvi d'aires*, que compta amb la col·laboració de mitja dotzena d'empreses, persegueix l'adaptació dels motors per a combustible no contaminant, la instal·lació d'aire condicionat i la recol·locació del taxímetre en un lloc visible per l'usuari. Actualment, la Campanya per a la Millora del Paisatge Urbà treballa per sensibilitzar sobre la importància del color i les textures com a elements primordials del paisatge urbà i per l'establiment d'una carta de colors i de pautes d'utilització, també sobre la base de la col·laboració d'un grup d'empreses.

Els responsables de la campanya destaquen com a objectiu principal assolit el fet d'haver aconseguit engrescar els barcelonins, que ara se senten més orgullosos que fa uns anys de la ciutat. La quantia de les obres ha revifat algun sector que es trobava en crisi —com el del vidre—, a la vegada que n'ha impulsat d'altres —les empreses de restauració de façanes. El balanç del treball realitzat fins ara és enormement positiu en tots els àmbits.

Quant al futur, en principi hi haurà *Barcelona, posa't guapa* fins al 92. A partir de les Olimpíades, és probable que esdevingui un servei municipal més, és a dir, que continuarà pràcticament com ara però sense el gran esforç informatiu i publicitari actual.

Vicenç Pagès

LITERATURA

JACINT VERDAGUER, POETA DE LA RENAIXENÇA

Jacint Verdaguer (1845-1902) és la referència cabdal de la nostra literatura del XIX, l'escriptor més important de la Renaixença. Es coneix amb el nom de "Renaixença" els anys de redreçament cultural i polític de Catalunya durant el segle XIX, aproximadament, entre 1833 i 1885. Verdaguer fou el poeta que donà a la llengua catalana l'embranchada que

calia per fer-la ressorgir de les cendres i apropar-la a l'antiga esplendor. No és gens estrany, per això mateix, que sovint s'hagi vist Verdaguer com la personificació de l'heroi essencial de la literatura catalana contemporània, ni tampoc que Joan Maragall, amb motiu de la seva mort, tractés de sintetitzar el geni de l'escriptor amb aquestes paraules: *El poeta catalán descendió de la mon-*

taña y nuestra lengua volvió a existir viva y completa, popular y literaria en una pieza. Él vino en el momento preciso en que había de venir porque como todos los héroes, el momento lo creó él y ésta es su gloria. Eso tuvo de héroe: el haber creado una realidad; eso tuvo de poeta: el haber roto a hablar por todos en su tierra. Tot i que els aspectes biogràfics del poeta tenen un gran interès, em pen-

so que una presentació de síntesi com aquesta ha de referir-se als trets més importants de la seva obra i de finir l'aportació de Verdaguer a la cruïlla de tres coordenades. D'una banda, la que el presenta com l'artífex del català literari modern. En segon lloc, el poeta d'una cultura en renaixença i en el marc d'unes circumstàncies històriques concretes: ser a l'eix d'una literatura que des-

perà i tornà a viure a remolc del romanticisme, que s'afermà a l'ombra dels Jocs Florals i que mirà de modernitzar-se i de fer-se gran en el darrer terç del segle XIX. Els Jocs Florals eren una festa literària de tradició provençal que s'havien instaurat a Barcelona l'any 1393. La seva restauració a partir de 1859 esdevingué una de les fites cabdals de la Renaixença literària. Finalment, cal considerar Verdaguer com un sacerdot de militància activa al servei d'una església catalana també en renaixença.

Ara bé, per acabar de definir el geni i la personalitat del poeta s'ha d'apuntar la dificultat d'una biografia cantelluda, d'aquestes que cremen només de tocar-les. Encara avui, cent anys després d'allò que hom anomena la tragèdia de Mossèn Cinto, es mantenen oberts els interrogants referits al període final de la seva vida, entre 1893 i 1902; els exorcismes, la família Duran, la sortida de la casa del Marquès de Comillas, el confinament a la Gleva, la rebel·lia enfront del bisbe Morgades i la suspensió "a divinis". Tot plegat ha originat que, sovint, es parli de Verdaguer amb recels, misteris i reticències. O bé que hom l'hagi enaltit a la condició de clàssic indiscutible, però que sigui desconegut per l'abast i la dimensió real de la seva obra.

A l'ombra dels Jocs Florals i d'una església en renaixença
Nasqué el 1845 a Folgueroles, a Osona, en una família de pagesos humils però de tradició il·lustrada. A partir de 1856, estudià al seminari

de Vic fins el 1870 que fou ordenat sacerdot. Vic era, en aquella època, un cap de comarca de mentalitat agrària, d'esperit conservador, molt marcada per la vida religiosa i cultural del seminari i que, en el darrer terç del segle, esdevingué l'eix més dinàmic del catalanisme conservador.

A Vic va arribar, el 1859, l'espectativa de la restauració dels Jocs Florals i el convit de Víctor Balaguer que s'adreçava a la joventut catalana amb l'esperança de trobar un poeta que donés consistència i futur a la llengua i literatura en renaixença: *Tal volta entre vosaltres s'oculta lo Virgili de l'esdevenidor*, havia afirmat en el seu discurs. Verdaguer era, llavors, un seminarista que començava a barallar-se amb les muses, el lèxic i la poesia. I fou, justament, a l'ombra dels Jocs Florals que va créixer i es projectà com a poeta. Només cal recordar que quan tot el procés culminà, el 1877, amb l'esclat de *L'Atlàntida*, l'obra, a més de ser rebuda amb un absolut entusiasme dins de Catalunya, tingué una insòlita projecció internacional: *L'Atlàntida* fou traduïda al castellà, al francès, a l'anglès, a l'italià, a l'alemany, al txec, al suec, al portuguès, a l'occità, al llatí i a l'esperanto. Potser només hi ha una altra obra (*La Plaça del Diamant*, de Mercè Rodoreda), que hagi gaudit d'una projecció semblant en tota la història de la literatura catalana.

Ara bé, si fou essencial el creixement del poeta en el mar dels Jocs Florals, també ho fou que Verdaguer fos sacerdot al servei d'una església que reviscolava, a partir de la Restaura-

ció Borbònica de 1874, després de la crisi viscuda en els primers dos terços del segle. A més, a Catalunya, aquesta represa eclesial afermà amb contundència la seva catalanitat. Consistí en la formulació d'un regionalisme religiós definit per Jaume Col·lell, Torras i Bages i "La Veu del Montserrat", el sector més acostat a Verdaguer. Per aquesta raó, l'altre gran poema, *Canigó* (1885), més coherent i representatiu que no pas *L'Atlàntida*, només es pot entendre en el marc d'una església que es convertí en el portaveu del catalanisme conservador i que havia definit la pàtria com la possessió de la terra per dret diví. Des d'aquesta perspectiva, a cavall de la història i de la llegenda, *Canigó* és el poema que canta els orígens de la pàtria amb la tesi que Catalunya neix quan ho fa cristiana: ...puix Déu t'empeny, oh Catalunya!, avant.

Avant: per mots, per terra i mars no et pares,
ja t'és petit per trono el Pirineu,
per ésser gran avui te despertares
a l'ombra de la Creu.

Certament, *Canigó* és la culminació del providencialisme patriòtic de Verdaguer. S'ha de considerar, però, com el darrer tram d'un procés evolutiu, iniciat de molt jove en poemes patriòtics de romanticisme exaltat. Aquesta vehemència primerenca del poeta passà, més tard, per la seducció dels aspectes llegendaris de la història i s'afermà, sobretot, amb la convicció religiosa que: *qui enfonsa o alça els pobles, és Déu que els ha creat*. Es tracta, doncs, d'un llarg

procés evolutiu que el lector pot seguir en els poemes aplegats a *Montserrat* (1880) i a *Pàtria* (1888). Ara bé, mentre Verdaguer formulava poèticament els contorns d'aquest providencialisme patriòtic (en perfecta harmonia amb el sector de "La Veu del Montserrat"), també participava activament en les tasques apològiques i propagandístiques de l'església catalana de la segona meitat del XIX. Fusionà la seva doble condició de poeta i de sacerdot —l'arpa i el calze— i es lliurà a la militància de compondre poesia mística, goigs, càntics religiosos i poemes de caient hagiogràfic. Eines per nodrir la pietat i per fomentar les pràctiques religioses. Obres com *Idil·lis i Cants místics* (1879), *Caritat* (1884), *Veus del Bon Pastor* (1894), *Roser de tot l'any* (1894), *Sant Francesc* (1895) o *Flors del Calvari* (1896) poden servir d'exemple d'una activitat que convertí Verdaguer en un poeta al servei de l'església i en el renovador fonamental dels cants religiosos a Catalunya.

A la ratlla de 1890, incapaç potser d'entendre la ràpida evolució de la societat, el sacerdot i poeta entrà en una etapa de crisi personal, de desassossec interior i de descontentament amb ell mateix. Es lliurà a un exercici de la caritat fora de tota prudència i a pràctiques espirituals que no eren ben vistes per la jerarquia. Tot plegat, acabà amb un conflicte virulentíssim (l'anomenada "tragèdia Verdaguer") que convulsionà la societat catalana de finals de segle. Aquesta, però, és una altra història.

Isidor Cònsul

DOSSIER

Els països catalans pertanyen al món desenvolupat i són àrees de gran dinamisme econòmic en tots els sectors. Durant els últims anys, Catalunya ha experimentat un fort creixement

econòmic, el qual no ha afectat únicament el sector de la indústria, vessant des de la qual se sol identificar la producció catalana, sinó que també ha abraçat el camp de l'agricultura, la ramaderia i la pesca. En els

articles següents s'analitzen diversos aspectes d'aquesta nova realitat, com ara les dades bàsiques del sector agrari, la producció de caves i de vins, el programa de zones marítimes protegides, l'aqüicultura, la flor i la

planta ornamental, l'activitat de l'Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries, la xarxa de divulgació científic-tècnica, i la creació de mecanismes de control per a la qualitat dels productes.

DOSSIER

DADES BÀSIQUES DEL SECTOR AGRARI DE CATALUNYA

Catalunya és una nació de base econòmica i de cultura eminentment industrials. Al segle XIX, el país va viure un fort procés d'industrialització, semblant i

paral·lel al d'altres àrees europees com Anglaterra. A finals del segle XX, Catalunya compta amb una moderna i diversificada indústria i s'encamina acceleradament cap a la

terciarització de la seva economia (turisme, finances, recerca, disseny, comunicació, cultura, etc.). Catalunya és també una nació amb un fort component agrari. Quantitati-

vament, les xifres són petites: unes 95.000 persones ocupades al sector i una producció final de 386.923,8 milions de pessetes l'any 1987. Qualitativament, però, són molt impor-

tants. En primer lloc, perquè al seu darrera hi ha tota una activitat humana que, més enllà de la seva tradició econòmica, suposa la defensa i la preservació de la terra, del medi natural. En segon terme, perquè si les posem en relació amb les d'altres territoris, les dades demostren una gran adaptació dels pagesos i dels ramaders de Catalunya a les exigències econòmiques (racionalitat, productivitat, competitivitat) dels temps moderns.

El sector agrari de Catalunya ocupa una posició superior a la mitjana en el context de la Comunitat Europea. Si es pren com a indicador la renda per persona ocupada al sector, el nostre valor és 113,2 per a un índex 100 del conjunt CE; Catalunya es situa entre França (103,1) i Luxemburg (114,1). Si s'utilitza el percentatge de població activa agrària sobre la població activa total, Catalunya presenta un valor 68,4, el qual mostra una posició intermitja entre Alemanya Federal (63,8) i Dinamarca (81,9).

La recuperació de l'autogovern de Catalunya i la implantació d'una administració nacional agrària, propera a les necessitats i als interessos del sector i en permanent actuació concertada amb ell, han permès un salt espectacular; s'ha incrementat substancialment la productivitat i s'han reduït les diferències amb els altres sectors productius, pròpies de totes les economies desenvolupades.

Així, mesurant la productivitat per la relació entre el valor afegit brut (VAB) i el nombre de persones ocupades al sector agrari, aquest rati ha experimentat un augment del 147 % entre els anys 1981 i 1987, tot i les crisis de preus dels darrers anys en productes claus com el porcí. Relacionant aquest rati amb el corresponent al conjunt de l'economia (PIB/persona ocupada), Catalunya ha passat de 43,1 a 60,2, entre els dos anys assenyalats. D'aquesta manera, l'agricultura catalana s'allunya del model mediterrani tradicional i presenta un balanç i una imatge més semblants a la dels països més equilibrats en aquest sentit, com Holanda, Dinamarca, Bèlgica o el Regne Unit.

La composició del nostre sector agrari demostra aquesta darrera afirmació. La producció final agrària de Catalunya es distribueix així: un 60 % procedeix de la ramaderia, un 36,5 % de l'agricultura i la resta, un 3,5 %, del sector forestal i altres produccions menors.

La ramaderia és el primer subsector productiu. Una ramaderia que es caracteritza per una triple qualitat: qualitat genètica, qualitat sanitària i qualitat tècnica d'explotació. L'acció conjunta de l'Administració nacional agrària de Catalunya i dels ramaders i les seves associacions ha permès obtenir aquesta triplicitat, aconseguint èxits tan importants com la plena eradicació de la pesta porcina africana, una autèntica endèmia de

la península ibèrica, o com l'absència total de pesta equina. Una ramaderia, d'altra banda, permanentment pendent de les exigències dels mercats i dels consumidors. Tres grups de productes dominen, de forma aclaparadora, la ramaderia de Catalunya: el porcí, amb prop de la meitat de la producció ramadera; l'aviram de granja (pollastres, conills, ous, etc.), amb més de la quarta part, i el vaquí (de carn i de llet), amb el 20 % de la producció. Altres produccions (oví, cabrum o cavallar), tenen una presència menor.

L'agricultura presenta una oferta molt més diversificada, que abasta des de productes típicament mediterranis, com els cítrics, els fruits secs, l'oli, el vi, els productes d'horta o les flors, fins a d'altres clarament continentals, com ho són els cereals i els farratges. Això ve donat, d'una banda, per la proximitat als grans centres consumidors (Barcelona en especial, però també altres àrees urbanes europees amb les quals hi ha una bona comunicació), i, de l'altra, per la demanda d'inputs procedent de la pròpia ramaderia.

El primer grup de productes és el de les fruites (peres, pomes, préssecs, cireres, cítrics, etc.), que representa el 35 % de la producció agrícola de Catalunya. A continuació es situen les hortalisses, conreus de regadiu i també amb gran valor l'enciam, el tomàquet, la ceba i molts d'altres, amb el 21,5 % de la producció, tot i que no

més ocupen el 3 % de la superfície conreada de Catalunya. Els cereals, per la seva banda, aporten el 20 % de la producció. Cal ressenyar que, al llarg dels anys 80, la producció de fruites, d'hortalisses i de flors i plantes ornamentals ha experimentat un augment continuat i espectacular.

Fins aquí s'ha descrit el sector agrari de Catalunya en el seu sentit més estricte, és a dir, com a part del sector primari d'un sistema econòmic, seguint les classificacions acadèmiques a l'ús. És evident, però, que en una economia desenvolupada com la nostra, cada vegada s'imposa més la contemplació i l'anàlisi del sector agroalimentari com un tot, entenent per tal tota la cadena productiva, les explotacions agrícoles i ramaderes més la transformació industrial de llurs productes. Des d'aquesta perspectiva, l'agroalimentari és un sector bàsic del sistema econòmic de Catalunya. En concret, es situa al tercer lloc pel que respecta a la població ocupada (immediatament després dels serveis comercials i dels serveis públics) i al sisè per la seva aportació al PIB, seguint als dos ja citats i als sectors de crèdit i assegurances, transport i comunicacions, i productes metàl·lics i maquinària. Es palesa així com Catalunya, tot i la seva base industrial, és una nació amb una clara arrel i presència agràries.

Josep Miró i Ardèvol

DOSSIER

ELS CAVES I ELS VINS DE CATALUNYA

Catalunya, país productor de vins des dels segles remots de la seva romanització, ha continuat fidel a aquesta tradició mediterrània i avui presenta una oferta enològica d'alta qualitat que mereix, sens cap mena de dubte, l'atenció dels enòfils experts i aficionats d'arreu del món. La prova més evident d'aquesta afirmació és la presència activa i constant dels vins i caves de Catalunya en tots els mercats mundials.

I com que l'enumeració de les qualitats i característiques dels nostres vins podria ser molt llarga per la gran varietat de productes que surten de l'extens i plural vinyar català, farem ressaltar només dos fets determinants en la nostra producció vitícola.

El primer és el fenomen del cava, aquest vi escumós singular i elegant que neix a Sant Sadurní d'Noya per

anar-se extenent per tot el Penedès vitícola, de límits imprecisos, fins arribar, certament en petites proporcions, a altres zones de producció més llunyanes. El fenomen del cava, d'aquest vi lleuger, daurat, fresc i aromàtic, ha assolit l'èxit gràcies a la bona qualitat, la feina feta a consciència, el saber lligar tradició i progrés, i el fer les coses amb "seny" propi del país, que ha permès que avui el Cava, assolixi unes xifres de producció i venda realment espectaculars. Recordem que això ens situa en una producció anual de 150 milions d'ampolles de vi escumós, mètode tradicional o "champenoise", de les quals van al mercat exterior 40 milions d'ampolles.

Aquestes xifres només són superades per la Champagne i encara ens hem de reservar el rècord de tenir a Catalunya l'empresa més gran del món de producció de vins escumosos per

aquest sistema qualitativament tan selecte.

Però la producció de cava no només es fonamenta en un esperit empresarial genuïnament nostre, innovador, atent a l'evolució dels mercats, curiós per les tècniques i els sistemes emprats en altres contrades —el cas de Josep Raventós, elaborador del primer cava al 1872 és il·lustratiu al respecte—, sinó també en unes especials condicions de sòl i de clima d'una comarca especialment dotada per a la viticultura com és el Penedès, l'existència d'unes varietats viníferes pròpies d'alta qualitat com són el Xarel·lo i el Parellada, a la que s'afegeix el Macabeu molt més extès geogràficament, i en darrer terme per la tasca continuada d'uns viticultors, d'una tradició i d'un ofici admirables i irrepetibles.

Aquest seguit de components i circumstàncies doneix com a resultat un

producte com el cava, que té prou personalitat per no haver d'imitar cap altre vi del món i que alhora té prou qualitat per a poder competir amb tots. I a més, a uns preus que el fan veritablement un producte singular i estimat pels conixedors del bon vi.

Però, a més del cava, Catalunya produeix un seguit de vins que reflecteixen fidelment la pluralitat de les seves comarques per una banda, però també la unitat del país a l'entorn d'una fita comuna que en aquest cas és l'indiscutible objectiu de la qualitat.

Aquesta afirmació quedaria en simples paraules si tot un seguit de fets no les avalessin, i aquests fets no són altres que la presència dels vins catalans en els mercats d'arreu, la potencialitat i expansió de moltes empreses del sector vinater, el fet que un percentatge molt elevat (més del

70 %) de la nostra superfície de conreu de vinya estigui emparada per una Denominació d'Origen, equivalència legal a productora de vins de qualitat, i en darrer terme, la incidència importantíssima de les noves tecnologies en els processos d'elaboració, que en els darrers anys han revolucionat l'estructura i el funcionament dels nostres cellers.

Però el gran secret de la qualitat dels nostres vins en el seu procés de modernització ha estat adaptar-se a les noves tendències del mercat sense perdre la seva personalitat. Així tro-

bem els vins de l'Empordà clàssic, les garnatxes sedoses i potents al costat dels novells empordanesos lleugers, fragants i frescos. Els vins mítics d'Al·lella s'han rejuenit i han trobat el seu origen afruitat conservant la seva suavitat i elegància. Els Penedès blancs, frescos, vius i nerviuts de sempre, junt amb els nous negres varietals, ben arrodonits i perfumats. Els Tarragona clàssics, fent compatible la tradició de vins robustos i dolcents amb els blancs lleugers o els rosats senzills. La Conca de Barberà, que ha passat de ser el celler mona-

cal de Catalunya a ser una zona productora de vins aromàtics i lleugers, rosats i blancs, que estan al punt pels gustos d'avui. La Terra Alta, de vins forts i de color profund que amb l'incorporació de nous mètodes elabora vins notables d'una riquesa sàpida incomparable. Els Costers del Segre, zona productora de les terres lleidatanes que destaca sobretot pels seus vins varietals moderns que coexisteixen dignament amb les varietats de sempre. I en darrer terme el Priorat, tradicional, històric, incomparable i de personalitat sorprenent i indiscuti-

ble que continua oferint-nos un vi únic, viril, perfumat i rodó, cada vegada més ben elaborat i més curasamente envellit.

Aquesta pot ésser la ràpida ullada a la producció vitícola de Catalunya que és certament única i diversa i que malgrat les dificultats continua fidel a aquest objectiu de qualitat que s'ha proposat, en el convenciment, compartit per viticultors i elaboradors, que aquesta és l'única via vàlida per arribar al futur amb garantia d'èxit i de plenitud.

Eduard Puig

DOSSIER

BIÒTOPS O ESCULLS ARTIFICIALS

Amb la creació de la Direcció General de Pesca Marítima l'any 1984 s'estableixen una sèrie d'actuacions encaminades a la protecció i conservació dels recursos marins. Una d'aquestes accions ha estat la creació o l'acondicionament de zones protegides mitjançant la instal·lació de biòtops o esculls artificials al llarg de la costa catalana.

Amb la instal·lació d'aquestes estructures es persegueixen bàsicament dos objectius:

1. Obtenir una millora de la producció pesquera, especialment en relació amb les pesqueries artesanes (Biòtops de producció).

2. Aconseguir una protecció de les praderies de fanerògames marines i de les àrees costaneres essencials pel desenvolupament de les fases juvenils de multitud d'espècies marines (Biòtops de protecció).

D'aquesta manera, buscant la ubicació més idònia i utilitzant morfologies que s'ajustin a les funcions requerides, amb un mateix cost es cobreixen àrees d'influència més grans que la zona ocupada per les mateixes construccions.

Darrerament, i amb la finalitat de fer cultius marins associats, s'utilitzen els esculls com a recolzament de la infraestructura necessària a fi d'aconseguir productivitat afegida a la induï-

da pels biòtops.

Així, en els darrers biòtops dissenyats s'ha previst la possibilitat de fer cultius d'ostra en long-lines ancorades als esculls i en els estudis que actualment es fan hom pretén tenir en compte aquesta finalitat en el moment de fer la distribució espacial dels nous esculls.

Des del 1984, en què s'instal·là el primer biòtop a la zona de les Illes Medes, s'han col·locat estructures a d'altres indrets de la costa com Salou, Arenys de Mar, l'Ampolla i Calafell i en les quals s'ha observat l'aparició d'espècies de peixos que han anat ocupant els nuclis de les estructures i la seva àrea d'influència tant

d'exemplars adults com en fase d'alevins. Per finals d'any està prevista la instal·lació d'un nou conjunt d'estructures a la zona que va des de Platja d'Aro fins a Tossa de Mar.

Actualment estan en fase molt avançada els estudis de les condicions mediambientals per determinar la possibilitat d'ubicació de dos nous biòtops entre Montgat i El Masnou, i Vilanova i la Geltrú i Sitges.

La quantitat total invertida fins ara en la instal·lació d'aquestes estructures és de l'ordre dels 100 milions de pessetes.

Edelmir Salichs

DOSSIER

AQUICULTURA

Des dels anys 84-85, quan a Catalunya s'iniciaren les primeres actuacions en matèria de mitilcultura amb la posada en servei a les Badies del Fangar i Els Alfacs, al Delta de l'Ebre, d'un centenar de viviers destinats a l'engreix de musclo, la seva trajectòria s'ha anat desenvolupant de tal manera que en l'actualitat totes les instal·lacions ubicades a les badies esmentades es troben a ple rendiment amb una producció anual superior als 5 milions de kg de musclo.

Podríem afirmar que aquesta activitat pionera ha col·laborat amb molta intensitat a crear el clima i l'ambient necessaris perquè en pocs anys Ca-

talunya estigui immersa en un procés seriós de desenvolupament de l'aquicultura, creant aquelles espècies tècnicament més viables i econòmicament rendibles.

L'Administració pesquera catalana ha volgut ser capdavantera en tot aquest procés evolutiu, conscient de la importància que per al futur econòmic del nostre país significa disposar d'una nova activitat productiva que permeti no solament cobrir les necessitats d'un mercat cada vegada més deficitari quant a subministrament d'espècies i poder assegurar als consumidors un abastament segur de productes vius i transformables, sinó que al mateix temps pugui servir

per al desenvolupament de determinades zones costaneres poc afavorides, que serveixi com a alternativa a col·lectius de pescadors que poden haver resultat afectats per la reconversió de la flota, i finalment que sigui una nova opció de perspectives realment interessants per a totes aquelles persones o entitats que se sentin motivades a invertir en aquest sector.

Afortunadament, i encara que durant els anys 86 i 87 el desenvolupament dels conreus marins a la zona del Delta de l'Ebre, particularment la conxicultura amb la posada en servei dels 160 viviers de musclo, la instal·lació dels polígons d'engreix d'ostra

a l'Ampolla i Les Cases d'Alcanar mitjançant long-lines o fileres i el conreu de cloïssa, hagin pogut semblar espectaculars, el cert és que tot aquest procés, i molt particularment el conreu de peixos i crustacis, s'està desenvolupant de forma assossegada, tenint cura prioritàriament que les dificultats que presenten aquests cultius no condicionin la viabilitat dels projectes.

És important assenyalar com a característica remarcable la diversitat d'espècies, instal·lacions i sistemes emprats, la qual cosa permetrà garantir la cobertura de moltes de les deficiències de subministrament d'espècies marines procedents de la pes-

ca tant als mercats nacionals com a països de la CEE garantint alhora la producció de llavor de determinat tipus de cultiu.

Actualment, a més del conreu de bivalbs, ostres, musclos i cloïsses, en fase de consolidació, s'està treballant intensament en el preengreix i

engreix de llobarro, orada, mugílids i llagostins a la Badia de Roses, El Maresme i el Delta de l'Ebre, amb una inversió total fins el dia d'avui superior a 4.000 milions de pessetes.

La utilització de gàbies surants per a l'engreix d'orada, l'aprofitament de llacunes i grans espais a terra mitjan-

çant sistemes de cultius intensius, semi-intensius i extensius amb projectes promocionats per la iniciativa privada o associada amb pescadors professionals o per col·lectius formats exclusivament per pescadors, i el desenvolupament per part de la Direcció General de Pesca Marítima de la

Generalitat de Catalunya del Pla Nacional d'ostra, petxina de pelegrí ("vieira"), seriola i angula serà l'aportació més eficaç per impulsar i consolidar l'aqüicultura a Catalunya com una de les activitats econòmiques d'un futur més encoratjador.

Edelmir Salichs

DOSSIER

FLOR I PLANTA ORNAMENTAL: UN GRAN MERCAT PER A EUROPA

Des que el 1923 B. Farina va introduir al Maresme el cultiu del clavell, la producció de flor va anar creixent en aquesta comarca fins arribar a ser un dels pilars de la seva producció agrícola.

La producció de flor, complementada posteriorment amb la de planta ornamental, s'ha extès a altres comarques. Això va fer que, als anys 60, l'oferta fos suficient per atendre les necessitats del mercat interior i, alhora, generar un important volum d'exportacions.

L'aparició de nous competidors espanyols i internacionals, d'una banda, i la millora de les comunicacions, d'una altra, han provocat un gran canvi en la situació. Els nous competi-

dors internacionals i les noves zones productores espanyoles poden tenir costos de producció inferiors als de les zones productives catalanes a causa de les diferències salarials i de les diferents necessitats d'inputs, en especial per calefacció. La millora de les comunicacions i en especial l'aparició dels camions refrigerats de gran tonatge han reduït les distàncies i ha posat els mercats europeus a l'abast de les zones de producció més llunyanes.

Davant l'aparició d'aquests factors, que modifiquen la situació anterior, el sector productiu i la Generalitat de Catalunya es van plantejar la necessitat de crear un instrument per a contrarestar-los. En efecte, l'estructura individualitzada de la producció

ha portat a una oferta comercial molt atomitzada que ha estat suficient fins una determinada època, però que s'ha demostrat totalment incapaç d'atendre les necessitats actuals d'un sector molt dinàmic en un mercat molt competitiu.

L'any 1987 es van inaugurar les instal·lacions definitives del Mercat de la Flor i Planta Ornamental de Catalunya. L'edifici, modern i funcional, és un dels més adequats a la seva funció dels que existeixen a Europa, ja que ha pogut aprofitar les experiències de tots els anteriors. En la seva construcció, hi han participat, a més del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya (DARP), la pràctica totalitat del sector productiu. El Departament

d'Agricultura, Ramaderia i Pesca va proporcionar els terrenys i va fer les obres d'infraestructura. El sector productiu va constituir una Societat Agrària de Transformació (SAT) amb més de 450 socis i amb aportacions de capitals suficients per a poder construir l'edifici del mercat sense necessitat d'acudir al mercat financer. El Mercat de la Flor i Planta Ornamental de Catalunya està destinat a ser el primer mercat de l'Estat espanyol i el mercat natural del sud d'Europa. L'excel·lent ubicació del mercat d'Almer (Holanda) al davant dels països del nord d'Europa només és comparable al mercat de Vilassar de Mar al davant dels països del sud.

Joan-Ignasi Puigdollers

DOSSIER

L'IRTA: TECNOLOGIA PER AL SECTOR AGRARI

Quan al novembre de 1985 el Parlament de Catalunya creava l'Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries, configurant-lo com a empresa pública, no tan sols naixia una institució sinó que es donava entrada a una nova opció. S'iniciava, així, una manera diferent d'actuar en el camp de l'R+D agroalimentari a Catalunya.

L'IRTA va néixer agrupant cinc centres públics ja existents que actuaven fins aquell moment separatament amb una coordinació molt minsa. La creació de l'IRTA ha permès alliberar no pocs recursos a partir simplement de la gestió de l'activitat en un marc més flexible i àgil.

Aquest esforç per l'eficiència ha anat acompanyat d'un notable esforç

pressupostari. Des de la seva creació el 1989, l'IRTA ha doblat el seu pressupost sense que això hagi repercutit en la quota de participació de la Generalitat de Catalunya en el finançament global (no arriba al 60 %), la qual cosa parla favorablement de la capacitat de l'IRTA per captar recursos foranis.

Fruit d'això ha estat la millora d'infraestructures i l'ampliació dels centres de treball (set centres de recerca el 1989), però també i sobretot, l'ampliació i qualificació dels recursos humans. Efectivament, un centre de recerca té en la qualitat dels seus recursos humans la clau de la seva eficiència. Per a impulsar aquest factor, l'IRTA ha propiciat la formació dels seus investigadors i, així mateix,

la incorporació de nous científics que han vingut a reforçar els equips existents. En tres anys l'IRTA ha passat d'un equip humà de 160 persones, dels quals solament el 32 % pertanyia a l'àrea R+D, a un equip de 271 persones a finals de 1988, dels quals el 51 % està dedicat directament a tasques d'R+D; i de tenir 8 doctors en el moment de la seva creació a tenir-ne 43 a finals de 1988.

Un dels principals objectius de l'IRTA ha estat l'apropament al sector privat, connectant la tecnologia que es desenvolupa a l'IRTA amb les necessitats reals del sector. Un dels millors indicadors d'assoliment d'aquest objectiu és el nivell de contractació que el sector fa de l'activitat R+D. En aquesta direcció l'IRTA, a partir de la

seva creació, va obrir les portes a aquesta relació contractual i el resultat foren els 23 contractes obtinguts l'any 1986 que han estat duplicats en nombre el 1988 i quadruplicats en import.

L'activitat R+D no té avui sentit si no és en el marc de la col·laboració i cooperació internacional. És per això que l'IRTA intenta promoure la participació en les activitats de relació científica internacional. Entre aquestes activitats val la pena destacar la participació en diferents programes R+D de la CEE i convenis de col·laboració i intercanvi amb Universitats i centres d'investigació estrangers. Malgrat l'impuls donat a l'R+D agroalimentari a Catalunya, les possibilitats de l'IRTA són limitades i, per

tant, ha calgut evitar la dispersió. S'ha tractat d'identificar els punts més sensibles o més significatius de la realitat catalana i esmerçar allí els esforços fins a assolir la massa crítica necessària que ha de permetre obtenir resultats competitius.

Les línies d'actuació prioritzades han estat les següents:

– *Horticultura (hortalisses, flor i planta ornamental)*: L'IRTA ha orientat la seva activitat en aquest camp en una doble direcció: tecnologia (hivernacles adaptats al clima mediterrani, reg, etc.) i millora genètica (incorporant les més modernes tècniques

d'enginyeria genètica).

– *Arboricultura mediterrània*: L'IRTA ha fet notables progressos en la millora del material vegetal (ametller, avellaner,...), en la posada a punt de tècniques de conreu i de reg més eficients i en la introducció de noves espècies (pistatxer, pacaner...).

– *Cereals*: L'IRTA ha destacat en l'obtenció de noves varietats de cereals (ordi, blat, triticle) especialment adaptades a les condicions d'aridesa.

– *Protecció vegetal*: Val la pena destacar els progressos realitzats en la lluita biològica contra la mosca blan-

ca; tanmateix el camp d'activitat de l'IRTA s'extén a la virologia i a la lluita contra nemàtodes. En un apartat col·lateral són importants els treballs sobre micorrizes.

– *Nutrició animal*: Els treballs de l'IRTA estan permetent identificar estratègies nutricionals de gran eficiència incorporant matèries primeres autòctones i subproductes en les dietes.

– *Genètica animal*: Els treballs en aquesta direcció no s'han limitat a la millora de l'eficiència productiva sinó que han incorporat línies de gran interès per a recuperar varietats autòctones de gran qualitat capaces d'ob-

tenir preus més remuneradors en un mercat cada cop més exigent.

– *Indústries càrniques*: El Centre de Tecnologia de la Carn de l'IRTA està esdevenint un important centre especialitzat en qualitat de la carn.

Després de quatre anys d'haver iniciat l'experiència de l'IRTA no podem parlar encara d'assoliment de resultats espectaculars però, tanmateix, estem satisfets per la convicció que tenim que hem endevinat el camí per a la modernització de l'agricultura, la ramaderia i la indústria alimentària a Catalunya.

Josep Tarragó

DOSSIER

LA XARXA DE DIVULGACIÓ CIENTÍFICO-TÈCNICA

Catalunya té escampades arreu de les seves comarques vuitanta mil explotacions agràries que han de competir amb l'agricultura altament tecnificada de la resta de la CEE.

Fa ja algunes dècades, la llavors autàrquica agricultura catalana havia d'esmerçar els seus esforços en aconseguir cada dia nivells de productivitat més alts. Actualment, quan la producció agroalimentària europea és fonamentalment excedentària, l'interès econòmic primordial de les explotacions pageses rau en reduir al màxim els costos de producció per tal d'aconseguir un valor afegit més alt, i en assolir uns productes de qualitat reconegudament superior. Això, quan s'albira cada dia amb més força com una prioritat de futur el desenvolupament del sector de forma compatible amb les exigències ecològiques. En qualsevol cas, igual abans que ara, com ho serà en el futur, cal una xarxa descentralitzada d'assessorament i formació del pagès en els aspectes tècnics i econòmics que li són necessaris per a fer

rendible la seva explotació.

Quant a la formació del pagès, el Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca posseeix catorze escoles de Formació Professional Agràries disperses en el territori català, que asseguren la convenient preparació dels joves agricultors encarregats de realitzar el relleu generacional al camp. Hi coexisteixen les escoles generalistes amb d'altres d'especialitzades en hortofruticultura intensiva, ramaderia o forestal, o activitats complementàries.

Si bé les escoles de Formació Professional garanteixen el nivell de coneixements actuals requerits per les noves fornades d'agricultors en tots els aspectes tècnics i econòmics que els són necessaris, això no obstant resulta insuficient per assistir els agricultors ja instal·lats d'antuvi, i fins i tot per posar al dia als qui ara són estudiants, davant dels incessants canvis tecnològics que ens portarà l'esdevenidor.

Per això el Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca ha construït una xarxa comarcal d'oficines dota-

des de tècnics, la funció dels quals és, d'una banda, l'organització periòdica de cursos de reciclatge per a pagesos, i de l'altra, l'assessorament puntual a peu de camp o als despatxos de l'oficina dels agricultors de la seva comarca. Assessorament quant a aspectes tan diversos com poden ser la millor modalitat de reg a instal·lar, la maquinària adient per adquirir, les millors espècies i varietats per conrear, la forma d'associacionisme pagès que més els escau, o el sistema més barat per obtenir finançament.

La diversitat temàtica actual de l'assessorament tècnic-econòmic al sector, exigeix al seu torn una especialització creixent del personal encarregat d'oferir-lo. Però alhora convergeix en gairebé impossible disposar d'autèntics especialistes en cada àrea a totes les Oficines Comarcals. La solució adoptada consisteix en un desdoblament del servei. D'una banda, mantenir un nombre òptim de tècnics polivalents a les Oficines Comarcals, si bé més especialitzats en aquells aspectes sectorials d'una

presència i pes econòmic superior a la seva comarca respectiva, la qual cosa ve facilitada per l'extraordinària diversitat edàfica i climatològica de Catalunya, que ha generat al llarg del temps la concentració de produccions agràries prou diferenciades entre les distintes comarques. I d'una altra, la constitució d'un equip de tècnics seleccionats, cada cop més especialitzats en vessants tècniques o econòmiques concretes, que amb seu a cadascun dels quatre Serveis Territorials despleguen el seu àmbit d'actuació per les comarques que hi són compreses. El Centre d'Estudis de Reus, els cursos realitzats en centres prestigiosos d'arreu del món, i les estades de treball en països capdavaners en la matèria en la qual estan especialitzats, constitueixen la tasca continuada de preparació i reciclatge d'aquests funcionaris, que cada dia més han d'anar conformant un dels motors d'avanç tecnològic i econòmic de tot el sector agrari català.

Josep Santacana

DOSSIER

LA QUALITAT, PRIMERA EXIGÈNCIA

En aquests darrers 10 anys, la indústria alimentària catalana s'ha guanyat un prestigi reconegut dins de l'Estat espanyol, gràcies a la seva acció cons-

tant en la millora dels processos productius que li han permès aconseguir uns estàndards de qualitat homologables amb els de la CEE.

Catalunya és un país amb una agri-

cultura altament especialitzada i amb una indústria alimentària en creixement que ha superat el sector productiu en l'aportació de valor afegit. La indústria alimentària catalana re-

presenta prop d'un 25 % del potencial industrial alimentari de l'Estat, concentrant una part important en la fase de segona transformació i formant una cadena que uneix els dife-

rents esglaons que van des de la producció fins al consum.

La població de Catalunya, el turisme i la seva zona d'influència comercial directa representen la concentració de demanda més important del Mediterrani, que correspon a un consum potencial d'una població de 10 milions d'habitants.

La situació de Catalunya, a cavall de l'autopista que ens comunica tota la costa mediterrània i que penetra vers Europa i de la via de comunicació que ens apropa, a través de la vall de l'Ebre, a la zona més industrial d'Espanya, defineix Catalunya com un país transformador i comercialitzador d'aliments. Aquest concepte de servei a la població del nord de la península, aprofitant les millors instal·lacions portuàries del país, s'ha fet amb una exigència de qualitat constant en el producte acabat.

Per tot això, s'han creat uns mecanismes de personalització del sector alimentari mitjançant una política de di-

ferenciació qualitativa. El mercat ho demana. El consumidor de productes alimentaris, un cop ha satisfet les seves necessitats mínimes, en la mesura que la seva capacitat adquisitiva li permet de fer-ho, tracta de trobar una més gran satisfacció escollint allò més en concordança amb el seu gust o que li és ofert d'una manera més atractiva. Això ho saben bé les grans empreses d'alimentació, que per aquesta raó promocionen les seves marques mitjançant imatges impactants o eslògans agafadissos i agressius.

En aquesta recerca del valor afegit, les produccions catalanes de qualitat també tenen una eina per donar-se a conèixer: La Marca de Qualitat Alimentària, marca propietat del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca que atorga únicament a aquells productes alimentaris que gaudeixen d'unes característiques diferencials qualitatives respecte a d'altres homòlegs.

Tots els productes amb Marca de Qualitat Alimentària posseeixen una reglamentació on vénen fixades les seves característiques i els controls als quals s'han de sotmetre per una entitat independent i externa.

D'aquesta manera la Marca de Qualitat Alimentària es constitueix en un dorsal protector d'una sèrie de productes alimentaris que, complint d'una manera precisa les exigències que voluntàriament han assumit, es potencien recíprocament. La Marca de Qualitat Alimentària és la divisa de l'alt nivell dels nostres productes, l'aval que, només de veure'l, ha d'infondre confiança al consumidor i ha de donar a les empreses que s'hi han acollit el potencial de divulgació comparable al d'una gran empresa alimentària.

Una vegada més els aliments tradicionals de Catalunya vénen a recollir l'esperit d'un país, i representen un aspecte cultural a desenvolupar. La gastronomia, així, s'integra en el pa-

trimoni de Catalunya. Si l'aliment ha fet evolucionar l'home també ha conformat unes virtuts, una manera de ser.

La riquesa i diversitat de la nostra dieta, el consum de l'oli d'oliva, els fruits secs, els nostres vins, la fruita i la verdura i l'alt nivell de consum de peix conformen l'anomenada Dieta Mediterrània. Actualment s'ha definit aquesta dieta com un dels elements que determinen una esperança de vida més llarga.

Qualitat i tradició, dieta i gastronomia són els factors que Catalunya aporta a la construcció de la nova Europa. Els propers Jocs Olímpics de 1992 ens permetran posar a disposició de tothom amb una veritable voluntat de servei tots aquests productes que li faran, n'estem segurs, una visita més agradable.

Jordi Peix

ENTREVISTA

JOSEP FERRATER MORA

Josep Ferrater Mora, nascut al carrer Princesa de Barcelona, és de l'any 1912. Als tres anys llegia sense que ningú no li hagués ensenyat. Ben aviat va parlar francès perquè uns veïns el parlaven. Poc després, en plena adolescència, dominà cinc idiomes.

No era un època de nens prodigis, ni tampoc era fill d'una família on la cultura es prodigués en excés. El seu destí més cultivat va ser El Cullerell —una escola religiosa— de la qual recorda els penells produïts per un fred infernal, les cinc vegades que anava a l'església durant el dia i l'educació de la memòria —tan mal vista actualment, però de la qual potser n'ha tret alguna mena de profit. Més tard es dedicà a fer d'oficinista i a traduir, per poder anar a la Universitat. Es llicencià en Filosofia.

Ferrater Mora pertany a una generació de guerra i exili, d'una guerra que vol ser emmarcada definitivament en els llibres d'història, d'una guerra on li va tocar un ofici prou instructiu: estar al Servei d'Informació del Quarter General Avançat de l'Exèrcit Republicà de l'Est, traduint les cròniques de guerra de la premsa estrangera.

Va ser dels que no va tornar. No vol mitificar el fet. Va trobar feina, es va guanyar la vida per viure dignament. El recorregut geogràfic va ser: París,

Cuba, Xile, els Estats Units. L'itinerari laboral-econòmic va anar des de les inevitables traduccions fins a les inevitables classes. La beca Guggenheim li va fer la vida una mica més fàcil. Només una mica. Donar classes al Bryn Mawr College (Pensilvània), en plena Main Line —la zona del *old money* americà— és potser la primera facilitat que li donà la vida. Sàviament, l'aprofità. Home constant i d'una gran capacitat de treball, va dedicar tones d'hores a fer la seva monumental obra: el *Diccionari de Filosofia*, que no es cansa de revisar i superar al llarg de sis edicions. S'ha passat anys revisant, polint, traient la palla i arrodonint la seva obra.

Des del seu lloc estable del Bryn Mawr College ha fet de professor de les Universitats de Princeton, de Kansas, Hopkins, Temple.

El seu ús de la ironia gairebé forma part de la seva targeta de presentació, que podria dir: *Josep Ferrater i Mora. Filòsof. Irònic de mena*. Però, al cap d'una estona de parlar amb ell es palpa que la ironia que gasta és distant: no hi ha la possibilitat de confondre-la amb el sarcasme. Malèvol, com totes les ironies, no posseeix, però, la capacitat provocadora. És una ironia dilatant, una ironia de l'inevitable.

Segurament aquesta ironia lliga amb la seva manera de ser (formalment conciliadora però no per això menys

clarividient amb la realitat). Ell mateix ha definit la seva filosofia com a integracionista. Sembla com si el seu pensament volgués conciliar tot el que remotament sigui conciliable.

La seva bibliografia (al marge del *Diccionari de Filosofia*) té el seu primer llibre al 1935, *Cóctel de verdad*, i és enorme. Obligats a destacar títols, es poden citar *Les formes de vida catalana*, *De la matèria a la raó*, *El ser y la muerte: bosquejo de una filosofía integracionista*, *La filosofía actual*, *Ética aplicada*. *Del aborto a la violencia*. Tot això sense comptar amb la seva obra literària que s'estrena públicament amb *Claudia, mi Claudia* i que té la seva última obra, presentada a finals de 1989, en *Retorno al infierno*.

Alliberat de la tasca del Diccionari, Ferrater Mora s'ha dedicat a la creació literària, però aquesta tendència creativa li ve de lluny i la va iniciar fa anys fent cinema. Durant un període relativament curt va fer més de 16 films, englobats en tres sèries: Històries, impressions i obsessions. Reconeix la seva passió pel cinema com un fet gairebé històric i circumstancial: és l'art de la seva època.

Honorat gairebé per tothom, no amaga una lleu decepció, i és que al seu país només se'l té en compte com a filòsof.

—El 9 de novembre de 1989 és una data històrica per a Europa i segura-

ment per a la història del món. Vós, que sou un filòsof que opineu sovint sobre el present, i que fins i tot teniu un llibre d'articles que és diu *Finestra a l'actualitat*, us faria res opinar sobre la caiguda del mur de Berlín?

—Generalment, en aquests casos, la gent reacciona abans de reflexionar, en un sentit o en un altre. Generalment es reacciona col·lectivament i no individualment, d'acord amb els mitjans de comunicació, d'acord amb el que diuen els diaris. De manera que si els diaris diuen "gran alegria a les dues Alemanyes", la gent diu alegria a les dues Alemanyes. Moltes de les reaccions de la gent són reaccions dels mitjans.

—Però, vós que opineu?

—El que ha passat a Berlín em sembla molt bé. Tota marxa cap a una democràticització em sembla bé. Diguin el que diguin no hi ha cap règim que pugui millorar el règim democràtic, fins i tot amb tots els seus inconvenients. Un règim democràtic es pot modificar des de si mateix, des del seu interior, no necessita de cap trasbals de fora, de cap violència.

Alemanya genera un cert temor perquè és una potència enorme. L'única manera perquè això es pugui superar és que les dues Alemanyes formin part de la Comunitat Europea. I la Comunitat Europea neutralitzi qualsevol desig d'excessiva potència. Si les dues Alemanyes s'uneixen, el seu po-

der econòmic serà molt superior al de qualsevol nació d'Europa. Serà la tercera gran potència mundial. Suposo, però, que els alemanys d'avui tampoc són el que eren fa cinquanta anys, la gent canvia. Fins molt avançat el segle tots els països d'Europa tenien una por serval als francesos, provocada per les guerres napoleòniques, després això s'ha acabat. De manera que amb la por als alemanys pot passar el mateix.

—Però la por encara dura.

—Sí, encara dura. És com aquesta por del segle XIX als francesos, provocada per unes guerres esdevingudes 70 anys abans. Això és comprensible. Els francesos van canviar en aquest sentit, esperem que els alemanys també.

—El món va cap a la universalització?

—En els canvis del món hi ha dues coses que juguen simultàniament. Una és l'esperit tribal, per emprar un terme que es pot aplicar a tot —a l'esperit d'una nació, d'un estat, d'una regió, d'una tribu— i l'altre és una tendència cap a una intercomunicació deguda, cap a unes circumstàncies externes. Els dos factors treballen. No es pot dir que el món s'unifiqui com si tot es fes igual. Es pot dir, en canvi, que hi ha un encreuament entre una tendència cap a la unificació, per una banda, i una tendència diguem-ne cap a la tribalització, per l'altra.

—Com si fossin dos substrats que es superposen?

—Que es mantenen en diàleg. Un diàleg que un dia pot ser violent —esperem que no— però que es mantenen en diàleg. Són diferents però no estan incomunicats, ni tampoc superposats, ni tenen res a veure.

—La tendència és confrontar unificació amb tribalització?

—En efecte. Però el que passa és que en certes coses hi ha una tendència a la unificació gairebé inevitable. En certs aspectes la unificació és inevitable i desitjable: els standards tècnics han de ser iguals a tot arreu, els sistemes de comunicació també, val més que siguin iguals; però això pot anar en conjunció amb el respecte a la varietat cultural.

La varietat cultural funciona una mica com la varietat biològica. L'empobriment de les espècies és al mateix temps un empobriment del tot, de manera que culturalment no convé que hi hagi una unificació de les cultures. Seria bo que les cultures funcionessin de forma semblant a com les espècies diverses funcionen dins un ecosistema.

—El que em sorprèn és que dins aquest discurs vós no hi feu intervenir el tema del poder. Us dic això perquè a Catalunya, sovint, quan la cultura catalana és amenaçada...

—És utòpic pensar que s'arribarà a un enteniment complet. Hi haurà sempre conflictes. Això és una de les condi-

cions de l'existència humana, en comú, que hi hagi conflictes. Què hi farem! Aquests conflictes de vegades són irresolts.

Al meu entendre el millor és que no s'enverinin. En aquest sentit hi ha una expressió catalana, molt senzilla i molt bona, que quan hi ha un problema la gent fa servir. Em refereixo al "parlem-ne". Què vol dir aquesta expressió?, que no ens precipitem. Mentre es va parlant, les coses es van amorosint. Hi ha conflictes però en parlem, sempre és un estira i un arronsa, és un joc cultural. Molta part de l'existència humana són jocs.

La cultura A juga amb la cultura B, i la cultura B vol imposar una carta forta a la cultura A. La cultura A mira el seu joc de cartes i en posa un altre. Em sembla que no es pot resoldre definitivament el conflicte de cultures.

Cada cultura té subcultures que estan en conflicte. Subcultures que són de tipus econòmic, social, subcultures generacionals, tot això és perfectament natural, acceptable i fins i tot convenient. Sinó seria la mort.

—Però sovint s'argumenta que la cultura catalana es tanca, quan senzillament s'està defensant d'una agressió.

—Això passa. També he escrit sobre això en un apèndix al meu llibre Les formes de la vida catalana que es titulava "No és perillós abocar-se a l'exterior", fent servir aquesta expressió que abans posaven als trens... Això és un tema molt vell, dels anys 20. Les coses no s'inventen. També hi havia aquest debat, i llavors es deia Catalunya enfora, Catalunya endins. Recordo una polèmica entre Cambó i el que aleshores era el director del diari La Publicitat, que era en Bofill.

—Quins són els grans temes de reflexió de finals de segle? L'ètica ecològica és un dels temes predominants?

—Predominant no és la paraula exacta, però sí que és un problema que no existia al segle passat i no ha començat a existir fins als anys vint. Aquest és un tema nou i important, en darrer terme potser sigui el tema més important, que afecta tothom.

—Com l'explicaria, l'ètica ecològica?

—Fins dates relativament properes no es plantejava cap problema respecte al medi ambient, potser perquè demogràficament no hi havia prou gent al món. El món no estava ple. Ha arribat el moment en què el món s'ha tancat. Com deia una famosa metàfora que s'ha utilitzat molt: el món és com una nau espacial, ara s'ha de veure a si mateixa, s'ha de veure què passa.

L'ètica ecològica té diferents orígens: és l'extensió en aquesta nova situació de problemes ètics que s'havien plantejat abans en altres nivells, en altres termes, per exemple de comportament, de relacions socials, de justícia, d'economia.

L'ètica ecològica és una extensió d'aquestes ètiques, llevat que mentre moltes d'elles estaven circumscrites a societats determinades, l'ètica ecològica afecta al món sencer. L'afecta políticament i socialment en sentits curiosos, interessants i deporables.

—Què voleu dir?

—Posem el tema de la contaminació. Evidentment des del punt de vista ètic global s'hauria de fer alguna cosa si hi ha temps. Encara que és possible que no n'hi hagi. Però també és cert que els països de l'anomenat Tercer Món poden dir: vostès han contaminat el món, i ara volen que nosaltres ens sacrifiquem per conservar l'equilibri ecològic, vostès són els culpables. Tindrien raó.

El món industrialitzat ha d'imposar limitacions molt fortes per tal de salvar la situació ecològica. Si això arriba a passar, evidentment la situació econòmica serà molt pitjor per a tothom; això pot fer que empitjori la situació política, poden venir les dictadures, una altra vegada, ...pot portar a una situació mundial molt diferent a la que coneixem ara. Estem vivint una mica de renda, que cap d'aquestes grans comunitats hagi pres mesures per evitar la contaminació.

Al final pot acabar tot molt pitjor. És una cosa indubtable, això passa a l'Est i a l'Oest, la gent parla molt de llibertat però la gent es consumista a tot el món. S'han de tenir en compte les aspiracions consumistes de la gent.

—Creieu que l'interès consumista pot primar sobre els altres?

—És molt important, si ens referim al terme mig de la població. Tinc la idea —potser equivocada— que quan es manté un règim opressiu durant molt de temps és perquè existeix una certa conformitat en la capa mitjana de la població, per la qual la llibertat vol dir ben poca cosa.

—Vós heu escrit un llibre que es titula Ètica Aplicada. Penseu continuar aplicant l'ètica als temes d'actualitat?

—Sí, en principi sí.

—Us interessa més aquest tipus de treball que el que heu portat en altres llibres com El Ser i la mort o De la matèria a la raó.

—Em sento millor en llibres com El Ser i la mort, sobretot l'última edició que és l'única que acceptaria, i en altres llibres com Fonaments de filosofia, que s'ocupa dels meus temes centrals en lògica, ontologia i semàntica o De la matèria a la raó, que podríem dir que és el llibre més modern, on es citen molts pocs filòsofs i molts homes i dones de ciència. Em sento millor perquè els conec més, tinc més coses a dir sobre aquests problemes.

Però també és cert que, quan reflexiono sobre temes ètics, m'interessen molt. Vaig ser jo mateix qui va proposar aquest tema de l'ètica aplicada. Molta gent parla d'ètica en un sentit

general, jo vaig proposar parlar d'ètica concreta.

—Sembla que són majoria els que creuen que heu d'escriure una estètica. Vós també ho creieu?

—Sí. El que passa és que des de l'any 79 he començat a escriure narrativa. I, he pensat que, en lloc d'escriure sobre estètiques, feia estètica. Això que dic és una justificació del fet que he passat molt de temps escrivint novel·les. En tinc quatre de fetes, i a més n'estic preparant dues més. Això fa que no tingui temps per escriure una estètica. N'he escrit fragments. Però m'he adonat que, mentre afrontar la filosofia del llenguatge i de la ciència no em presenta dificultats, l'estètica no la veig ben clara, no la conec suficientment.

Estimo i respecto determinats aspectes de l'art, però per exemple no conec prou la pintura. Clar que una estètica no vol dir conèixer aspectes individuals. De fet és que encara no l'he fet i que sempre he dit que la faria. Potser, si visc bastant, també la faré.

—Us heu dedicat a la creació perquè senzillament us venia més de gust...

—Sí, en efecte, això és cert.

—A vegades sembla com si el vostre diccionari fos fruit d'una obstinació portada amb resignació.

—Aquest diccionari va ser fruit d'una casualitat.

—Us el van encarregar?

—Me'l van encarregar. No tenia diners. Els primers temps de l'exili eren durs —almenys per a mi— sobretot econòmicament. Els primers quatre anys ho vaig passar força malament. Havia d'acceptar qualsevol encàrrec que se'm fes. Resulta que havia traduït de l'alemany un diccionari petit de filosofia, no gaire bo, i vaig afegir algunes coses; això per l'editorial Labor. Aleshores em van proposar de fer el diccionari. Tot i que hi havia moltes dificultats, perquè era a Cuba, sense gaires llibres, era un encàrrec que havia d'acceptar. Vaig fer un diccionari petit, que va tenir un cert èxit. Després, un cop feta una cosa, si es continua em sembla que s'ha de fer el millor possible. En aquest sentit estic d'acord amb el suposat principi català —que no sé si encara funciona— de fer les coses el millor possible.

Preferia fer altres coses, però ja que estava feta i que, a més, econòmicament no estava malament, s'havia de fer el millor possible. Ara no ho podria fer, l'obra és suficientment gran, si es continués ho hauria de fer una altra persona. L'última edició és del 79, després s'han fet reimpressions.

—Sempre heu rebutjat la idea de fer el diccionari amb un equip.

—Sí jo em dediqué exclusivament a això faria una altra edició de sis volums. Jo vaig fer una metàfora en la qual comparava el diccionari amb un edifici, un edifici del que conec els

passadissos, la cuina, el servei, el bany... Hi poden haver molts defectes però estan neutralitzats per la unitat de l'obra. Les obres amb molta gent comporten que uns van per un costat i uns altres per un altre. Ara, també és cert que arriba un moment que no hi ha més remei que fer-ho amb equip.

—Quan deixeu el diccionari us sentiú alliberat?

—Sí, sí. Jo ja no me'n preocupo.

—El cinema és la vostra obra americana?

—Potser sí. He fet tres llibres en anglès sobre filosofia. Ara, potser sí

que a les pel·lícules l'ambient, els personatges, les històries, són americanes.

—Un dels primers llibres el vàreu dedicar a analitzar la manera de ser catalana, en el llibre *Les formes de vida catalana*. Perquè no heu tornat sobre el tema?

—Hi he tornat, de tant en tant, amb articles o assaigs que s'han anat afegint a les últimes edicions del llibre.

—En el vostre llibre parlàveu molt del seny català.

—Hi ha el seny i també la rauxa. Em sembla que va ser Vicens Vives qui va fer aquesta observació. Llavors vam

quedar que Vicens Vives, jo mateix, i em sembla Joan Fuster, presentaríem una visió diferent i cadascuna d'elles tindria una certa validesa. És a dir que el meu llibre s'ha de mirar en conjunció amb *Notícia de Catalunya* i amb *Nosaltres els Valencians*, que són de la mateixa època i cadascun vol contribuir una mica a una visió de Catalunya.

—En una carta al vostre amic Joan Oliver deïeu: "Si pregunten per mi —cosa que dubto— digues que triomfo". Aleshores aquesta frase era una ironia més del vostre parlar intel·ligent, però ara al cap dels anys, fi-

nalment heu triomfat.

—No, de cap manera.

—Socialment sí.

—Em sembla que he fet certes coses que han passat molt desapercubudes.

—Com per exemple?

—La meua narració ha passat desapercubuda i he de dir que em sembla molt millor que la de la majoria d'autors actuals del país, que són en la seva majoria il·legibles. Quan vostè ha vist una antologia general de la narrativa, no ha sortit mai la meua. Jo la cuido molt, la meua narrativa.

Assumpció Maresma

ARQUITECTURA

PALMA SENYORIAL

La vella Palma és una ciutat de cases senyorials, on el temps s'atura a finals del segle XIX teixint a les seves façanes i interiors una radiografia artística del seu pas. Llorenç Villalonga —l'escriptor del *temps perdu* a l'illa— va escriure a la seva primera novel·la: "El barri és venerable, noble i silenciós, amb carrers estrets i cases amples, que semblen deshabitades". I referint-se als seus interiors: "Bells quadres en els quals, de sobte, no es veu que hi ha pintat cadires de repòs i llits barrocs amb cortinatges de domàs. Aquests llits tenen molts de matalassos; s'hi dorm molt bé". La son, i el somni, són també diürns, ja que en el seu silenci, res no pot canviar la bellesa i la memòria d'aquestes cases. Una memòria que es veu reflectida en les distintes reformes a què s'han vist sotmeses —donades les intenses relacions comercials que va tenir l'illa durant els segles XVI, XVII i XVIII i les diferents influències artístiques de successives èpoques. Sovint el viatger confon aquestes ca-

ses de l'antiga aristocràcia mallorquina amb els palaus mediterranis. El viatger s'equivoca, ja que les mansions de Palma no s'hi tenen per tals. A una de tantes analogies amb l'illa de Sicília —els sicilians rebutgen la paraula *palazzo* a favor de la paraula *casa*—, l'exotisme palatí es redueix a això: pur exotisme. Totes es denominen amb el prefix *can*, seguit del llinatge dels seus propietaris originals —alta noblesa i grans comerciants.

Malgrat les seves successives reformes, la influència italiana durant els segles XVI, XVII i XVIII fou molt considerable. Les cases senyorials mallorquines conserven dues constants del seu origen: la pervivència d'elements gòtics —la seva primera construcció data dels segles XIV i XV— i la idea de casa romana estructurada al voltant d'un pati que és, a la vegada, l'entrada blasonada —i decorada amb temes simbòlics— de la mansió. A partir d'aquests detalls bàsics i sempre respectats, el pas del temps deixa observar el seu efecte de me-

tamorfosi arquitectònica: arcs de mig punt, finestres coronelles, portals renaixentistes, balcons amb baranes salomòniques de ferro, artesonats de fusta policromada, jàsseres de lleinyam vermell, motius platerescs i l'ornamentació divuitesca en tot el seu esplendor. Però el seu interior, on s'acumulen ordenadament —per als membres de l'aristocràcia i els grans comerciants les despeses en mobles eren una inversió— des de les cadires de repòs tapissades de cuir o vellut, butaques del Renaixement, arques i caixes d'estils gòtics, plateresc i barroc, canteranos mallorquins, magnífiques pintures, tapisseries de domàs i llits salomònics, fins els recents cadiratges isabelins, entre unes parets que oscil·len de la blancura de la calç als vius colors del domàs i les motlures daurades. L'arquitecte Guillem Reynés ha descrit així la seva distribució: "Una porta de mig punt dona entrada a un vestíbul espaiós amb un pati central des d'on arranxa l'escala... Les crugies que envolten el pati es sostenen per arcs; i a la disposició

de les escales, d'una gran varietat, és indispensable la galeria de replà —o *loggia*— que dona entrada al pis amb una porta a cada costat. L'interior del pis es compon sempre d'un gran rebedor i una sèrie de salons que van augmentant en riquesa fins acabar a un dormitori. Un entresòl per als estudis i un porxo que fa les vegades de traster i estenedor completen els serveis de les nostres cases senyorials".

Tot això continua immutable. No hi ha, és veritat, cap rastre que perduri la riquesa que va originar la bellesa de les cases senyorials del barri antic de la ciutat de Palma. Però la seva presència ens recorda amb exacta precisió el fris històric i humà d'uns temps on la vida oscil·lava entre la plàcida beatitud i les cruentes lluites entre clans aristocràtics, i la casa era un reflex d'un senyoriu avui perdut. Ho diu l'antic refrany mallorquí: "Sa casa fa es senyor".

Josep Carles Llop-Carratada

INSTITUCIONS

L'INSTITUT D'ESTUDIS AUTONÒMICS

L'Institut d'Estudis Autònomic fou creat pel Decret 383/1984, de 22 de desembre, i es posà en funcionament l'abril de 1985, ara fa uns quatre anys i mig. La finalitat bàsica de l'Institut és la

recerca sobre les autonomies polítiques de tot el món i, per tant, dels règims federals i regionals en totes les seves variants per tal de comprendre millor les característiques, el funcionament i les dificultats del règim espanyol de Comunitats Autòno-

mes i més especialment de l'Autonomia de Catalunya.

En l'acte de constitució del nou Institut, el President de la Generalitat digué que volia que servís per saber-ne més que ningú d'aquests temes, perquè com més en sapiguem millor

podrem defensar la nostra autonomia.

Per assolir aquests objectius, l'Institut, fins ara, ha actuat en diversos camps: beques a investigadors per estudiar en països estrangers (Alemanya, Itàlia, EEUU, Bèlgica, França,

Gran Bretanya, Canadà, etc.) la realitat del funcionament de llurs ordenaments jurídics, econòmics i financers centrals i territorials en matèries semblants a les que preocupen la nostra autonomia; ajuts a estudiants de tercer cicle per realitzar els cursos de doctorat a les universitats catalanes; seminaris amb professors universitaris i alts funcionaris dels països mencionats sobre qüestions d'interès comú en la matèria d'autonomies polítiques i administratives; organització de conferències i taules rodones amb professors espanyols i amb membres de l'administració d'altres comunitats autònomes; encàrrecs de treballs sobre els problemes actuals punyents; ajuts a les nostres Universitats per a l'organització de seminaris i cursos sobre la legislació i les realitzacions de les institucions catalanes; assis-

tència a congressos i reunions a Espanya i a l'estranger; intercanvi de publicacions, etc.

D'aquestes activitats, en destaquem els comentaris sobre l'Estatut de Catalunya, obra col·lectiva de 2.400 pàgines, realitzada per 124 professors, funcionaris i professionals; l'estudi sobre bases mai no utilitzades fins ara, de la balança fiscal de Catalunya dintre de l'Estat espanyol, en curs d'elaboració; la investigació sobre el desplegament de l'autonomia catalana, ja conlosa pel que fa als serveis del Departament de Política Territorial i Obres Públiques i en estudi sobre els restants Departaments; l'aplicació del dret de la Comunitat Europea pels organismes subestamentals; les finances de les Comunitats Autònomes i l'experiència catalana. L'Institut ha publicat els treballs pro-

pis que ha cregut convenient i ha patrocinat l'edició d'altres per institucions i editorials diverses, amb la intenció de difondre'ls millor. Molts altres treballs, en nombre d'uns doscents, resten inèdits a l'arxiu, però estan oberts als investigadors; també elabora dossiers de premsa de tot el món sobre els temes de la seva especialitat (fins ara se'n tenen conlosos 260). Ha adquirit 1.228 llibres seleccionats que completen la biblioteca especialitzada del Consell Consultiu (13.000 volums) d'utilització conjunta, i rep diverses revistes. Tot aquest material està informatitzat i, per tant, pot ser consultat fàcilment.

Finalment edita, conjuntament amb l'Escola d'Administració Pública de Catalunya, la revista quadrimestral "Autonomies" i publica un Butlletí quinzenal d'informació jurídica d'in-

terès per a la Generalitat, que es distribueix conjuntament amb el similar que publica el Patronat Català pro Europa sobre legislació de la Comunitat Europea. Ambdós van dirigits fonamentalment a informar els organismes de l'administració de la Generalitat i els parlamentaris de Catalunya.

En resum, la preocupació de l'Institut es dirigeix cap a dos col·lectius determinats: la formació d'investigadors a les universitats i a l'administració per tal de despertar vocacions en aquest camp, de les quals el nostre país està tan mancat; i assessorar el govern de la Generalitat sobre aquestes matèries.

Josep M. Vilaseca

ART

CESC GELABERT. UN PECULIAR ESTIL DE BALL

Cesc Gelabert ha fet camí en caminar o més ben dit, en ballar, perquè en els darrers dotze mesos amb la seva companyia de dansa, la direcció de la qual comparteix amb Lydia Azzopardi, ha recorregut quasi tots els camins de Catalunya i Espanya que condueixen a teatres o espais on ha pogut representar la seva última obra "Belmonte".

En tot el país no hi ha hagut una companyia de dansa que rodés més; de nord a sud, d'est a oest, fins arribar a creuar fronteres per així poder mostrar una obra la temàtica de la qual és espanyola, però que és lluny de caure en tòpics.

"Belmonte" feia anys que rondava en la ment de Gelabert; volia rendir un homenatge a un home que revolucionà l'art del toreig, i al qual compara amb Martha Graham per la seva condició innovadora. "Belmonte" és l'última obra d'una trilogia inspirada en motius carismosos. "Desfigurats" i el "Rèquiem", les altres dues obres, també són impregnades d'una temàtica comuna: la mort.

A l'inici de "Belmonte" s'entreveu un home que, envoltat en penombres, busca un estil propi de toreig; és la figura de Belmonte, que fàcilment podria ser reemplaçada per la d'un coreògraf que busca en l'espai una forma de ballar. Una forma, un peculiar estil de ball que per entendre la seva evolució ens hauríem d'endinsar en

el túnel del temps per a traslladar-nos als anys setanta, llavors que un jove va canviar la professió d'arquitecte per la de ballari i coreògraf. Cesc Gelabert deixà d'imaginar formes arquitectòniques, de pensar en masses estàtiques perquè d'una manera visceral preferia donar forma i moviment a uns impulsos que sorgien del cos.

L'any 1972 "escupí" la que podríem considerar la seva primera coreografia: "Formes i l'home del braç d'or" per a presentar un any més tard, a Barcelona, "Acció-0", obra amb la qual inicia la seva etapa de solos, peces ballades i coreografiades per ell, mentre que enceta amb Frederic Amat un treball de col·laboració amb artistes d'altres àmbits, que l'ajudarà a relacionar-se amb els intel·lectuals de l'època.

La seva inquietud el féu creuar l'Atlàntic i buscar a Nova York formes i sensacions mai no conegudes. Durant dos anys representa a la ciutat dels gratacels els solos en espais com Cunningham Studio, The Kitchen, La Mama, entre d'altres.

A inicis dels anys 80 Gelabert torna a Barcelona, on en aquells moments s'està vivint una autèntica ebullició quant a l'aparició de grups de dansa contemporània. Aquell any Gelabert inicia un treball de col·laboració amb Lydia Azzopardi, ballarina anglesa que es trobava a Barcelona impartint un curs de dansa contemporània. La conjugació de dues peculiars perso-

nalitats és altament positiva, i dona pas a un seguit d'obres coreogràfiques que porten la marca d'un producte molt particular.

Gelabert i Azzopardi, amb llurs coreografies, pugen a una colla d'espectadors, on són observats per un públic que cada dia és més ampli i es mostra més incondicional. Al Teatre Regina, de Barcelona, Gelabert i Azzopardi van fer aixecar el públic de les butaques després de veure'ls ballar "Hombre subiendo a un edificio", "Joieria", "Knossos" i "Plata y oro", peça aquesta última interpretada únicament per Gelabert, i on el ballari s'abandonava a l'instint de moure's en l'espai.

La primavera de l'any 1983 la parella mostra a la Sala Villarroel, de Barcelona, un espectacle en el qual han estat treballant durant vuit mesos. "Alhambra" és una obra on Gelabert ha utilitzat dos punts de partida; el primer sorgeix del seu interès per l'arquitectura de jardins, mentre que l'altre punt radica en els contes de "Les mil i una nits". "Five to two" d'Azzopardi completa un espectacle que marca un pas endavant en la recerca d'una nova visió dansística. Per la seva dedicació al desenvolupament de la dansa, Cesc Gelabert rep aquell mateix any el Premi Nacional de Dansa, que de manera conjunta atorguen la Generalitat de Catalunya i la Diputació de Barcelona.

Un any més tard Gelabert pren el repte de posar dalt d'un escenari de

Barcelona un seguit d'improvisacions. El ballari-coreògraf farà sis recitals, totalment diferenciats, amb l'experimentació diària d'una selecció temàtica, la qual inclou la presència del vídeo, una determinada música, la inspiració que li desperta un vestuari, i fins i tot la que li prové dels números 7 i 12 que pel coreògraf tenen a més a més de la càrrega harmònica de tota matemàtica, una forta càrrega simbòlica.

Per aquests espectacles Gelabert comptà amb la col·laboració d'artistes tals com, Rosa Español, Nico, Perico Pastor, Ramon Ramis, Carles Santos i el grup "Terminal", tots ells membres de l'avanguardia innovadora.

El tàndem Gelabert-Azzopardi comença a ser present en programacions internacionals i mitjans de comunicació, com el Glasgow Herald; The Times de Londres; Dance and Dancers de Nova York; Sudeutsche Zeitung de Múnic o Stampasera de Turí dediquen unes línies a elogiar la "nova dansa" espanyola.

L'any 1986 neix Gelabert-Azzopardi com a companyia de dansa, i els dos coreògrafs s'enfronten a un nou risc: muntar "Desfigurats", una obra de llarga durada per a sis ballarins, inspirada en el romànic català dels segles X al XII, la qual s'estrenà el set de març al Teatre Lliure, de Barcelona, i que serà l'iniciadora de l'esmentada trilogia coreogràfica.

Just un any més tard, i posant el llistó

artístic cada vegada més alt, Gelabert, amb la inseparable Azzopardi, se sent seduït pel "Rèquiem" de Verdi, i creen una coreografia pensada per a disset personatges distribuïts entre ballarins i actors. L'obra compta amb la garantia de mostrar un dis-

seny de llums pensat per Lluís Pascual, mentre que l'escenografia i el vestuari són obra d'un altre reconegut professional, com és el cas de Fabià Puigcerver. Durant tota aquesta època, i de manera paral·lela, Cesc Gelabert s'ha mantingut obert a

col·laborar en treballs aliens, i la seva inesgotable força energètica l'ha dut a ballar i coreografiar obres per a teatre, cinema, vídeo i televisió.

Acabats els records, la memòria ens porta al present, a la realitat de l'a-

vui que ja ens pronostica que Cesc Gelabert deixarà aviat de ser "Belmonte" per endinsar-se qui sap en què, però de segur que serà en una nova aventura coreogràfica, i tot un repte a assolir.

Montse G. Otzet

OPINIÓ

LA SITUACIÓ ECOLÒGICA A CATALUNYA

Les centrals nuclears

L Amb la posada en funcionament de la central nuclear de Vandellòs II, Catalunya ha esdevingut el país més nuclearitzat del món per unitat de superfície i també el país on el percentatge d'electricitat d'origen nuclear és més gran, pel davant fins i tot de França. Catalunya va iniciar el malson nuclear l'any 1972, amb la central de Vandellòs I, que va ser construïda no pas per a produir electricitat, sinó més aviat per a la producció de plutoni (tal com ha reconegut recentment el que va ser president de l'empresa explotadora). Encara, fins just abans d'ocórrer el greu accident del 19/10/1989, el combustible gastat d'aquesta central creuava amb certa freqüència tot el país, en l'anomenat "tren nuclear", de camí cap als centres de retractament francesos de Marcoule i La Hague. Aquest tren va estar molt temps circulant pel bell mig de Barcelona, fins que l'oposició de les Associacions de Veïns va fer que ho deixés de fer.

Quant als altres dos grups nuclears, Ascó I i Ascó II, situats a la riba del riu Ebre, recentment s'ha pogut constatar que aboquen a les aigües del riu quantitats de productes radioactius que superen els límits fixats en la concessió d'aigües efectuada pel Ministeri de Obras Públicas y Urbanismo, l'agost de 1977. A més, un grup independent de científics (el Grup de Científics i Tècnics per un Futur No Nuclear -GCTPFNN) ha evidenciat que el llit del riu Ebre comença el lent però irreversible procés d'enverinament radioactiu, havent-s'hi detectat productes de fissió i productes d'activació.

L'erosió del sòl a Catalunya

Avui es reconeix que el 35,7 % del territori català presenta problemes greus i moderats d'erosió. El sòl és un bé comú que hem heretat de milions d'anys d'activitat viva a la biosfera. Això ha fet que avui puguem disposar d'un llegat de sòls fèrtils que són la base mateixa del

nostre sosteniment energètic (la persona humana crema calories per poder realitzar les seves activitats). Però no sempre el sòl fèrtil és tractat amb el degut respecte (exemples d'una mala gestió en tenim abundantment al llarg de la història humana).

Les principals causes de la pèrdua de sòls fèrtils a Catalunya són: la deforestació, els incendis forestals, l'abandonament de les activitats agrícoles tradicionals i la introducció de l'agricultura industrialista, la moderna "plaga" dels polígons industrials i urbanitzacions, etc.

La mort biològica de la major part dels nostres rius

Aquells rius, plens de vida, en els quals tothom s'hi podia banyar i on es podien pescar peixos de totes menes, des de fa un parell o tres centenys s'han transformat en autèntiques clavegueres on s'ha perdut la capacitat de sostenir la vida. I no solament això, sinó que s'estan introduint a les aigües superficials i subterrànies quantitats ingents de metalls pesants, productes organoclorats i organofosfatats, de forma que ja avui els llits de molts rius de Catalunya presenten concentracions molt elevades d'aquests productes.

L'ús a gran escala de detergents, l'abús d'adobs químics a l'agricultura, els abocaments de productes químics de totes menes, etc. han fet que els nostres rius presentin l'estat deplorable que avui ofereixen, obligant fins i tot al Ministeri Fiscal a interposar querelles per suposat Delicte Ecològic contra determinades empreses responsables d'abocaments de metalls pesants als rius Llobregat i Besòs.

La cada vegada més irrespirable atmosfera de Catalunya

La concentració d'activitats industrials a determinades àrees de Catalunya fa que s'estigui omplint l'atmosfera de molts productes, la toxicitat dels quals està fora de tota sospita. Com a conseqüència l'aire, que res-

piren les persones que allí habiten, conté concentracions elevades de productes tòxics (moltes vegades fins i tot per sobre dels líndars administrativament autoritzats).

Això es deu a la crema de quantitats considerables de combustibles fòssils (sobretot carbó i petroli), tant en Centrals Tèrmiques com en foneries i altres activitats industrials, i també a causa de la implantació massiva del transport en automòbil.

Només la Central Tèrmica de Cercs ha emès des de la seva posada en funcionament prop d'un milió de tones de SO₂. Només la ciutat de Barcelona emet cada any 3.000 tones de SO₂ i 8.000 tones de NO_x.

Les pluges àcides són el resultat de totes aquestes emissions. A Catalunya ja s'han detectat dos casos: el dels boscos de l'Alt Berguedà (sortosament la justícia ja ha reconegut el Delicte Ecològic comès, després que Alternativa Verda exercís l'Acció Popular Penal) i els boscos dels Ports al Sud de Tarragona (a causa de les emissions de la C.T. d'Andorra, Terol, la qual emet cada any més de 400.000 tones de SO₂ cap a l'atmosfera). Les conseqüències són els milers d'hectàrees de boscos malalts. L'escalfament de la terra n'és una altra conseqüència, la qual podria arribar a trastocar la producció agrícola i el mateix clima, fent que el nivell dels mars i oceans s'elevi de forma alarmant. El principal causant d'aquest escalfament és la producció de CO₂ durant la combustió del carbó i dels derivats del petroli, però també hi té un paper important l'augment dels nivells atmosfèrics de metà, ozó, òxids de nitrogen, clorofluorcarbons, etc., productes generats en grans quantitats pel sistema industrialista de producció imperant a Catalunya. La disminució de l'ozó a les capes altes de l'atmosfera: de les tres empreses espanyoles que produeixen clorofluorcarbons, dues tenen la seu a Catalunya, amb la qual cosa el nostre país també fa una aportació important a agreujar el problema de la desaparició de l'ozó a les altes

capes de l'atmosfera. Problema ben conegut des que un informe de la NASA posà en evidència que la capa d'ozó atmosfèric (que protegeix els éssers vius contra la radiació ultraviolada) disminuïa de forma alarmant (entre un 1,7 i un 3 % des de l'any 1969 fins l'any 1986, per les zones compreses entre els paral·lels de 30 i 60 graus Nord). Especialment s'ha constatat el paper dels clorofluorcarbons (CFCs) en aquesta disminució.

El que mengem els catalans

La implantació de l'agricultura industrialista a Catalunya, a més d'haver significat una dependència brutal envers la indústria petrolera (i de ser menys eficient energèticament parlant que l'agricultura tradicional), ha contribuït a l'enverinament dels nostres rius i ha disminuït la fertilitat dels nostres sòls. També ha fet que els aliments que mengem hagin perdut el gust i el sabor que tenien fa anys, pel fet de ser tractats amb grans quantitats de productes químics, tant durant el seu conreu com en la seva posterior conservació i comercialització. Tot això que diem també pot aplicar-se als mètodes industrialistes de cria de bestiar per a alimentació humana, encara que en aquest cas s'hi pot afegir el tracte escandalosament ofensiu, per qualsevol ésser humà mínimament sensible, que es dona a aquests animals, tant en la seva cria com en la seva mort.

La toxicitat de molts dels productes emprats en l'agricultura i la ramaderia està reconeguda a molts països. A despit de la manca de suport institucional, comencen a aparèixer a Catalunya agricultors que practiquen una agricultura més ecològica i també cooperatives de consumidors de productes ecològics.

Aquests són alguns dels estralls ecològics que més preocupen la gent que veiem com s'atempta contra el dret de les futures generacions a poder fruit d'un país, d'una terra en millors condicions de com nosaltres la varem trobar.

Josep Puig

CRONICAT: UN PROGRAMA DE PREVENCIÓ I CONTROL DE MALALTIES CRÒNIQUES

La Generalitat de Catalunya va crear el 1981 un programa comunitari de prevenció i control de les malalties cròniques, començant per les càrdio-vasculars, que es va anomenar Programa CRONICAT. La seva àrea d'aplicació abraça tres comarques situades al centre de Catalunya, al nord de Barcelona, amb un total de 200.000 habitants. L'àrea inclou diverses poblacions industrials i una àmplia zona rural.

El Programa CRONICAT ha establert un sistema d'informació sanitària per monitoritzar la situació epidemiològica i avaluar els possibles canvis en les tendències, a causa de les mesures d'intervenció o d'altres motius. S'ha realitzat un Primer Examen de Salut (1986-88), en una mostra de la població de 35 a 64 anys. També

s'han establert registres dels accidents càrdio-vasculars aguts a nivell de la població.

La intervenció s'ha introduït de forma progressiva. En els primers anys s'ha donat prioritat a la formació continuada del personal sanitari en la prevenció i control dels factors de risc de les malalties cròniques i a la introducció de mesures amb l'objectiu de fer més òptima l'atenció primària. Com a primer projecte d'intervenció es va escollir el control dels hipertensos en l'atenció primària. A mesura que els participants en el projecte de control de la hipertensió han percebut la seva necessitat, s'ha introduït en el projecte el control de la resta de factors de risc, començant per l'obesitat i la hiperlipidèmia.

La localització geogràfica del país i els determinants socio-culturals que

condicionen les actituds de la població, influeixen decisivament en el desenvolupament d'aquest tipus de programes. Els països de la ribera nord del Mediterrani gaudeixen d'una situació sanitària aparentment satisfactòria, encara que possiblement transitòria. La mortalitat total de la població adulta en l'edat mitjana de la vida és relativament baixa. Un cop controlada la mortalitat per malalties infeccioses, comença a incrementar-se la mortalitat càrdio-vascular i per altres malalties cròniques.

El principal problema per a la participació de la comunitat a països del sud d'Europa, és que no es percep el control dels factors de risc càrdio-vascular com una prioritat. És difícil obtenir la col·laboració de la població per canviar estils de vida acabats d'adquirir com a conseqüència del

desenvolupament socio-econòmic i que es perceben com a desitjables. Per altra banda ha estat difícil, encara que els progressos són evidents, aconseguir que la col·laboració de la comunitat sigui positiva i suficientment activa i participativa. Una dificultat addicional és el paper atribuït als metges com a únics gestors de la salut. La participació activa de la comunitat en el programa CRONICAT s'ha aconseguit a través d'un llarg procés, que comporta importants estudis aplicables a altres poblacions. Sense abandonar les altres activitats, la intervenció se centra cada vegada més en el control dels factors de risc de les malalties cròniques, promovent estils de vida càrdio-vasculars als grups en risc i a la població.

Ignasi Balaguer